

Elektronisk kontroll – den rimelige straffen?

Denne oppgaven er en diskursanalyse om elektronisk kontroll i Norge.

Sebastian Håkedal

VEILEDER

Victor Andreas Lund Shammas

Universitetet i Agder, 2022

Masterfordypning i samfunnskunnskap, lektorutdanning 8-13

Fakultet for Samfunnsvitenskap

Institutt for sosiologi og sosialt arbeid

Antall ord: 23 874

Forord

Da var 5 år på UiA, ved veis ende. Dette halv-året med masterskriving har både vært gøy og utfordrerne. Det startet med en tung motbakke, som gradvis ble slakere og mer overkommelig. Det har vært en lang prosess med å komme frem til denne oppgaven, via et avslag fra Kriminalomsorgen i slutten av februar 2022. Men jeg kommer ut med ny kunnskap og masse erfaring.

Denne masteroppgaven har ikke blitt laget på egen hånd, det er flere som fortjener stor takk. Jeg vil starte å takke min fantastiske veileder, Victor Shammass, for alle råd du har gitt meg. Det har vært gøy og lærerikt prosess, din innsikt i temaet og samtalene vi har hatt, har vært meget motiverende.

Jeg vil også rette en stor takk til min tålmodige og fantastiske samboer, nå for du tilbake en mer normal hverdag og kjæreste. Uten deg hadde dette ikke dette gått. Tilslutt vil jeg takke mastersalen i bygg 46 ved campus og mine medstudenter gjennom 5 år. Dere har vært helt fantastiske, særlig dere som har vært med meg gjennom hele lektorløpet. Dere gjort at jeg har klart å komme meg gjennom lektorutdanning.

Sammendrag

Denne masteroppgaven er en diskursanalyse og forsøker å beskrive straffegjennomføring ute i samfunnet med elektronisk kontroll i Norge. Ved å svare på problemstillingen; *Fremveksten av elektronisk kontroll i Norge: Hva er utfordringene og fordelene med en ny soningsform?* Videre har jeg delt inn problemstillingen inn i følgende delspørsmål: *Hvordan har utviklingen til EK vært i regi av Kriminalomsorgen siden det ble innført i 2008? Hvordan presenterer staten EK? Hvilke fordeler kan EK tilby Kriminalomsorgen? Hva er utfordringene ved økt bruk av EK?* Dermed forsøker jeg å se på tilstanden til elektronisk kontroll i Norge, en straff som kan bli oppfattet som en liberal straff.

Dokumentene som er gjennomgått i diskursanalysen kommer fra staten, og hoveddokumentet er en melding til Stortinget fra Solbergregjeringen (Meld.St.39 (2020-2021)), mens de andre dokumentene kommer fra Kriminalomsorgen. Kriminalomsorgen er den offentlige etaten som har ansvar for straffegjennomføring i Norge. I denne masteroppgaven forsøker jeg å belyse hvordan elektronisk kontroll fremstår i disse dokumentene. Ved hjelp av tidligere forskning og teori om overvåking og kontroll, fremkommer potensielle utfordringer og fordeler med straffegjennomføring av domfelte med elektronisk kontroll for Kriminalomsorgen.

Elektronisk kontroll blir positivt fremstilt i dokumentene og det virker som det er et tiltak mot kritikken som er blitt rettet mot fengslene, og for effektivisering av Kriminalomsorgen. Problemstillingen viser til både ulike fordeler og utfordringer. Fordeler med den nye soningsformen, er at den domfelte kan bevare sosiale relasjoner og ikke få avbrudd i sysselsetting, dermed vil den domfelte ikke bare være en utgift for staten. Nærhetsprinsippet til Kriminalomsorgen blir også oppfylt, samtidig hvor det kan være en utfordring med at det kan føre til nærhet til kriminelle miljøer. Familien til den domfelte kan også bli påvirket, ved at Kriminalomsorgen kan forstyrre daglige rutiner og gjøremål for familier som har en domfelt med EK i hus. Funnene i denne masteroppgaven viser til at det forekommer to diskursive logikker i dokumentene fra staten, den ene er rehabilitering, mens den andre er det administrative.

Innholdsfortegnelse

Forord	2
Sammendrag	3
1. Innledning	6
1.1 <i>Straff i Norge</i>	6
1.2 <i>Valg av tema:</i>	7
1.3 <i>Problemstilling</i>	8
1.4 <i>Masteroppgavens relevans til meg som fremtidig samfunnskunnskapslærer:</i>	9
1.5 <i>Oppgavens oppbygging</i>	9
2. Elektronisk kontroll i Norge: Bakgrunn og utvikling	11
2.1 <i>Hvorfor bruke elektronisk kontroll som straffereaksjon?</i>	11
2.2 <i>Ansvar for EK: Friomsorgskontorene</i>	12
2.3 <i>Bruk av EK i Norge</i>	13
2.3.1 <i>Kvinnelig domfelte og domfelte under 25 år</i>	15
2.3.2 <i>Veien videre for EK i Kriminalomsorgen</i>	16
3. Teori	18
3.1 <i>Benthams «Panoptikon»</i>	18
3.2 <i>Foucault: Overvåkning og straff</i>	20
3.3 <i>Gilles Deleuze: «Societies of Control»</i>	23
4. Forskning om elektronisk kontroll.....	25
4.1 <i>«Electronic monitoring and recidivism: Quasi-experimental evidence from Norway»</i>	25
4.2 <i>«Exploring the unintended consequences of implementing electronic monitoring on sentencing in Norway»</i>	26
4.3 <i>«A qualitative assessment of the pains experienced on electronic monitoring»</i>	27
4.4 <i>Elektronisk kontroll og reintegrasjon i Belgia</i>	28
4.5 <i>Straff hjemme: Lovbryteres erfaringer med elektronisk overvåking</i>	30
5. Metode.....	34
5.1 <i>Diskursanalyse</i>	35
5.1.1 <i>Gjennomføring av diskursanalyse</i>	37

5.2	<i>Tekstutvalg</i>	38
5.3	<i>Etisk refleksjon</i>	39
6.	Empiriske funn og analyse	40
6.1	<i>Stortingsmelding 39; Kriminalomsorgsmelding - Fremtidens kriminalomsorg og straffegjennomføring</i> ..	40
6.1.1	Hvordan fremstår EK i Stortingsmeldingen	41
6.1.2	Kriminalomsorgens utfordringer ifølge Stortingsmelding 39	42
6.1.3	Tilstanden til EK	43
6.1.4	Straff: Hvordan og hvorfor?	44
6.1.5	Straff i samfunnet med elektronisk fotlenke	46
6.1.6	20 år med utvikling; Straff i samfunnet	47
6.1.7	Rehabilitering og EK; Norge mot Norden.	47
6.1.8	Morgendagens EK	48
6.1.9	Ressursbruk; effektivisering og kostnadsbesparelser i Kriminalomsorgen.	49
6.2	<i>Kriminalomsorgen: Faktaark om EK</i>	50
6.3	<i>Virksomhetsstrategi</i>	51
7.	Avsluttende diskusjon og konklusjon	53
7.1	<i>Fordeler</i>	53
7.2	<i>Utfordringer</i>	58
7.3	<i>Konklusjon</i>	62
8.	Litteraturliste	65

1. Innledning

I Norge er et av alternativene til straff såkalt *elektronisk kontroll* (EK), som innebærer at man soner med en fotlenke rundt ankelen. I denne oppgaven vil jeg presentere og drøfte bruken og forståelsen av EK i Norge. I faktaarket om straffegjennomføring med EK fra januar 2022, begynner Kriminalomsorgen med å beskrive EK på følgende vis:

Straffegjennomføring med elektronisk kontroll bidrar til økt kapasitet i Kriminalomsorgen og til økt kvalitet i straffegjennomføringen. Ordningen gir domfelte mulighet til å ivareta sine sosiale og økonomiske forpliktelser under straffegjennomføringen, bidrar til en hensiktsmessig progresjon og til å redusere faren for ny kriminalitet. Straffen gjennomføres under tett kontroll og faglig oppfølging fra Kriminalomsorgen (Kriminalomsorgen, 2022b, s. 2).

Ifølge dette dokumentet kan det virke som om EK er et svært positivt og effektivt tiltak for norsk kriminalomsorg. Men er realitetene slik Kriminalomsorgen presenter i sitatet over eller er det andre sider ved EK i Norge? Det er dette jeg vil forsøke å belyse i denne masteroppgaven ved hjelp av en diskursanalyse av relevante offisielle dokumenter som omhandler praksisen med EK.

1.1 Straff i Norge

I Norden blir straff oppfattet som tap av frihet (Pratt, 2008, s. 130), der det offentlige tar kontroll over og begrenser den domfeltes bevegelsesfrihet. Straff i en nordisk sammenheng har blitt beskrevet som en blanding av kontroll, omsorg og behandling (Lundeberg & Mjåland, 2012, s. 20). Dermed skal ikke bare den domfelte straffes for handlingen, men også starte en prosess med å endre tidligere handlingsmønstre ved hjelp av både kontroll og omsorg. Når det kommer til antall innsatte i forhold til populasjonen, har Norge en relativt lav fengselsrate, og det blir gjerne begrunnet fra norsk hold med det at vi lever i en velferdsstat som i stor grad tar vare på befolkningen (Pratt, 2008, s. 133). De nordiske landene fremstår som egalitære samfunn uten de store classeskillene (Pratt, 2008, s. 124-125). Dermed har kanskje ikke behovet eller motivasjonen for å begå kriminalitet vært stor. Straff i Norge har foregått i både høy- og lavsikkerhetsfengsler, der lavsikkerhets fengsler gjerne har blitt omtalt som «åpne» fengsler, hvor det er minimalt med fysiske kontroll og avgrensinger, og der det i høysikkerhetsfengsler er mer kontroll og avgrensinger, samtidig som de er designet med ulike rom som kan fremstå som relativt milde (Pratt, 2008, s. 121-122). De senere årene har

Kriminalomsorgen fokusert på større påvirkning fra deres brukergruppe og mer individualisert tilpassede tjenester og hatt en nærhet til utviklingen i velferdsstaten (Lundeberg & Mjåland, 2012, s. 12). Målet med straff fra Kriminalomsorgen er at straffen skal legge til rette for at den domfelte kan endre sine kriminelle handlingsmønstre (Kriminalomsorgen, 2021b, s. 9). Utviklingen hvor domfelte går fra fengselsinstitusjon til straff ute i samfunnet, kan minne om utviklingen i norsk helse- og omsorgssektor de seneste årene, der det også har forekommet en avinstitusjonalisering, hvor brukere har gått fra å bo på institusjoner til å få et tilbud der de bor (NOU 2001: 22, 2001, s. 49). Det gir mer frihet til pasienter når de kan få et omsorgstilbud hjemme, samtidig om det frigir økonomiske ressurser, ved at staten ikke trenger å bygge institusjoner eller ha personell til stede hos pasientene; istedenfor drar personell ut i samfunnet og foretar sine arbeidsoppgaver i hjemmet til pasientene, som for eksempel i hjemmesykepleien. Siden 2008 har elektronisk kontroll vokst frem i Kriminalomsorgen (Kriminalomsorgen, 2022b, s. 2). Ved å ikke bruke skattebetalerens penger på dyre fengsler, blir heller ufarlige domfelte plassert ut i samfunnet med elektronisk kontroll, som er et langt rimeligere straffalternativ enn fengsel (Shammas, 2018, s. 114). Samtidig bevarer EK i en viss grad kontroll over den domfeltes bevegelser, og dermed vil tapet av frihet hos den domfelte fortsatt gjøre seg gjeldende.

1.2 Valg av tema:

Gjennom den amerikanske filmskaperen Michael Moores dokumentarfilm *Where to Invade Next* (2015) ble jeg først introdusert for norsk kriminalomsorg. Her ble det presentert at Norge var dyktige på rehabilitering, med et humant menneskesyn, og dette ville filmskaperen Moore gjerne bringe med seg tilbake til USA. Senere har jeg blitt eksponert for Norges relativt humane fengsler gjennom ulike artikler, dokumentarer, og til og med YouTube-kanaler som sammenligner ulike fengsler verden over. Navnet «Kriminalomsorg» har senere vekket min oppmerksomhet; ordene «kriminal» og «omsorg» er blitt slått sammen, og er navnet på systemet som skal straffe og ivareta domfelte i Norge. Navnet passer bra med det perspektivet jeg har blitt eksponert for. Ved at utenlandske journalister og filmskapere har blitt interessert i norsk kriminalomsorg, har måten Norge straffer domfelte på en måte blitt en eksportvare fra Norge til resten av verden. Ved at norske fengsler ses på som humane, virker det nesten naturlig at EK vil være en del av straffesystemet, siden det virker som Norge har fokus på rehabilitering fremfor redistribusjon eller hevn.

I masteroppgaven kommer jeg til å sette søkelys på straffegjennomføring ute i samfunnet med EK – altså straff i egen bopel med fotlenke – hvor den domfelte har mulighet til å dra på arbeid eller skole mens han eller hun må holde seg i en slags husarrest resten av tiden (Kriminalomsorgen, 2022b, s. 5). Norsk helse- og omsorgssektor introduserte meg til konseptet om å overvåke en annen person i (velferds-)statlig regi. Gjennom arbeid i en boveiledertjeneste, ble det diskutert overvåking av en bruker ved å sette alarmer på dører som varslet personalet hvis brukeren forlot et rom. Argumentet for dette systemet var at man vil kunne oppnå raskere respons og bedre helsehjelp hvis brukeren hadde behov for det, men det frigjorde også arbeidskraft ved at personalet ikke behøvde å være til stede hos brukeren til enhver tid. Disse alarmene eller sensorene ble sett på som en velferdsteknologi og var ment å hjelpe en pasient eller brukergruppe. En av leverandørene er teknologibedriften RoomMate, som har utviklet ulike sensorer som kan overvåke en bruker/pasient. Hvis en bruker faller ut fra sengen eller forlater et rom vil personalet bli automatisk varslet, og situasjonen vil bli digitalt beskrevet (RoomMates, 2022). Det finnes flere brukergrupper innenfor helse- og omsorgssektoren som blir elektronisk overvåket ved GPS, særlig demente og eldre. Disse hjelpemidlene blir omtalt som et gode, og det er stigende etterspørsel etter GPS-overvåking av eldre i Norge. Det settes få spørsmål angående personvern ved disse teknologiene, fordi sikkerheten til brukerne synes å veie tyngre (Dirdal, 2014). Dermed vil den elektroniske kontrollen fungere som et hjelpemiddel, samtidig som den angriper individets personvern. Det frigjør ressurser som ikke trenger å være fysisk til stede for å kunne overvåke pasienten, men en ansatt kan overvåke flere pasienter samtidig. Dette effektiviserer måten å gjennomføre miljø- og helsearbeid på. I sitatet om EK ovenfor kommer det frem at EK kan føre til økt kapasitet i Kriminalomsorgen (Kriminalomsorgen, 2022b, s. 2). Vil den økte kapasiteten bety økt effektivisering hos Kriminalomsorgen – ved at de kan overvåke flere domfelte – på bekostning av fysisk oppfølging?

1.3 Problemstilling

For å se hva tilstanden til EK i Norge er, og hvordan staten vurderer denne formen for straffegjennomføring, har jeg valgt følgende problemstilling:

Fremveksten av elektronisk kontroll i Norge: Hva er utfordringene og fordelene med en ny soningsform?

Ved å forsøke å operasjonalisere problemstillingen min, vil jeg forsøke å besvare problemstillingen i masteroppgaven ved hjelp av disse delspørsmålene:

Hvordan har utviklingen til EK vært i regi av Kriminalomsorgen siden det ble innført i 2008?

Hvordan presenterer staten EK?

Hvilke fordeler kan EK tilby Kriminalomsorgen?

Hva er utfordringene ved økt bruk av EK?

Jeg har valgt å dele problemstillingen min inn i ulike delspørsmål for å systematisere undersøkelsen av det som fortsatt er en nokså ny straffegjennomføringsmetode. Det vil bli tatt i bruk begrepsavklaringer og analyser av offentlige dokumenter for å besvare problemstillingen. En avgrensning er at jeg ikke vil fokusere domfelte under 18 år.

1.4 Masteroppgavens relevans til meg som fremtidig

samfunnskunnskapslærer:

Jeg blir utdannet som samfunnskunnskapslærer, og et av kompetansemålene etter 10 trinn inneholder blant annet straff; *Beskrive sentrale lover, regler og normer og drøfte kva konsekvensar brot på desse kan ha for den enkelte og for samfunnet på kort og lang sikt* (Kunnskapsdepartementet, 2020, s. 11). Et annet tema som går igjen både i grunnskolen, men også i videregående, er utenforskap i samfunnet. Det å sone med fotlenke er et avvik fra normen i samfunnet, og det kan være ulike årsaker til hvorfor en person har havnet i den situasjonen. Dermed er det viktig for meg som en lærer å kunne forstå hvordan staten tar vare på dem som havner utenfor eller på kanten av samfunnet, både som underviser, men også som et medmenneske i klasserommet. I tillegg kan det oppstå situasjoner der jeg må forholde meg til en elev eller foresatt til en elev som gjennomfører en straff ute i samfunnet med EK. Da vil denne oppgaven hjelpe meg i å kunne sette seg inn i situasjonen og tilpasse undervisning etter behovene til denne eleven.

1.5 Oppgavens oppbygging.

I første del av oppgaven vil jeg gjennomgå EK i Norge og svare på det første delspørsmålet. Ved å bruke tall og informasjon fra Kriminalomsorgen vil jeg forsøke å presentere forholdene omkring straffegjennomføring ute i samfunnet med EK, ved å gjennomgå hva slags straffemetode EK er, hvem som soner med EK og hvem som har ansvaret for dette i Norge.

Jeg velger å splitte teorikapittelet til to kapitler: Det første delen vil gjennomgå ulike teorier fra Gilles Deleuze, Jeremy Bentham og Michel Foucault om kontroll og overvåking. Den andre delen vil belyse tidligere forskning på området, hovedsakelig hentet fra Norge og Belgia. Det femte kapitelet inneholder en gjennomgang og begrunnelse for forskningsmetoden, som er en diskursanalytisk tilnærming. Deretter vil jeg gjennomgå oppgavens empiriske grunnlag, som er ulike statlige, offisielle dokumenter, og foreta en analyse av disse tekstene. Mer konkret vil jeg foreta en analyse av et knippe tekster fra Kriminalomsorgen og en melding til Stortinget; senere vil jeg drøfte det de beskriver om EK. Dette vil svare på delspørsmålet om hvordan staten presenterer EK. Til slutt, i oppgavens syvende kapittel vil jeg gjennomgå en avsluttende diskusjon om fordeler og utfordringer med EK. Deretter følger konklusjonen.

2. Elektronisk kontroll i Norge: Bakgrunn og utvikling

Elektronisk kontroll (EK) er et av straffegjennomføringstiltakene til Kriminalomsorgen i Norge. Det ble først introdusert i 2008 og ble først landsomfattende i 2014 (Kriminalomsorgen, 2022b, s. 2). EK består av straffegjennomføring ute i samfunnet; det er mulig å straffegjennomføre inntil 6 måneder med EK ute i samfunnet i Norge og det skal kun tas i bruk når det er sikkerhetsmessig trygt å gjennomføre det. Tidligere kunne domfelte kun straffegjennomføre 4 måneder med EK (Kriminalomsorgen, 2022b, s. 2-3). Ifølge årsrapporten for 2020 fra Kriminalomsorgen var det 3 503 domfelte som straffegjennomførte i samfunnet med elektronisk kontroll i 2020 (Kriminalomsorgen, 2021c, s. 58). Straffegjennomføring med EK kan også forekomme ved at domfelte gjennomfører sine siste måneders soning ute i samfunnet med EK, slik at den domfelte tilbakeføres til samfunnet under en viss kontroll, som er ment å ivareta sikkerheten til samfunnet. Å straffegjennomføre siste del av en lengre fengselsoning ute i samfunnet blir omtalt som «delgjennomføring» (Kriminalomsorgen, 2021c, s. 23-24). For å få straffegjennomføre med elektronisk fotlenke må den enkelte søke Kriminalomsorgen om tillatelse. Da fyller den domfelte ut et skjema, hvor den domfelte må oppgi navn, adresse, jobb, personnummer og statsborgerskap (Kriminalomsorgen, 2022a). Ved å fylle ut skjemaet samtykker den domfelte til å søke straffegjennomføring utenfor fengsel med EK.

2.1 Hvorfor bruke elektronisk kontroll som straffereaksjon?

Hensikten med bruken av EK, er at den domfelte får en mulighet til å ivareta sosiale relasjoner og arbeidsforpliktelser ute i samfunnet. Ved å straffegjennomføre i samfunnet med EK, vil den domfelte forplikte seg til jevnlig møter med Kriminalomsorgen; disse møtene har som hensikt å forbygge ny kriminalitet, altså å legge til rette for rehabilitering av den domfelte (Kriminalomsorgen, 2022b, s. 2). Det er et totalforbud mot å bryte møte- og oppmøteplikt samt å innta rusmidler i løpet av gjennomføringstiden. Brudd på disse vilkårene vil føre til innsettelse i fengsel. Den domfelte kan få uanmeldte kontrollbesøk i egen bolig og ved sted for sysselsetting; disse vil riktignok være svært uregelmessige. Det er også obligatoriske oppmøter hos Kriminalomsorgen (Kriminalomsorgen, 2022b, s. 5). Den domfelte kan også oppleve å måtte ta ulike prøver, som for eksempel urinprøver. Det elektroniske utstyret som brukes til EK vil også bli kontrollert. Ved at den domfelte straffegjennomfører i samfunnet kan den domfelte fortsette i arbeid eller ta utdanning. Under soning må den domfelte oppholde seg i hjemmet utenom forpliktelsene til arbeid eller

utdanning. Mellom 20 til 45 timer i uka kan den domfelte aktiviseres enten via arbeid eller utdanning; antall timer blir avtalt på forhånd. Hvis det bor barn under 18 år som er husstandsmedlemmer til den domfelte, skal barnet eller barna få mulighet til å uttrykke sine meninger og få informasjon om soningsforholdet før den domfelte kan starte straffegjennomføring med EK. Alle husstandsmedlemmer over 18 år må samtykke for at den domfelte skal få straffegjennomføre i hjemmet (Kriminalomsorgen, 2022b, s. 5). Straffen skal gjennomføres ved at Kriminalomsorgen har kontroll over den domfelte, og som tidligere skrevet er den domfelte under tett oppfølging fra Kriminalomsorgen (Kriminalomsorgen, 2022b, s. 2). Ved ikke å sone i fengsel frigis det fengselsplasser, som igjen kan medføre til kortere fengselskøer og mer økt fengselskapasitet.

2.2 Ansvar for EK: Friomsorgskontorene

Kriminalomsorgen har fordelt hovedansvaret for straff i samfunnet og EK til friomsorgskontorene. Disse har ulike avdelinger rundt om i landet. Bemanningen ved friomsorgskontorene skal både ha kompetanse i det fengselsfaglige og det sosialfaglige; friomsorgskontorene skal også samarbeide med fengslene for best mulig oppfølging (Kriminalomsorgen, 2022b, s. 5). I Kriminalomsorgens årsrapport fra 2020 kommer det frem at friomsorgskontorene har mindre behov for statiske og tekniske sikkerhetstiltak; friomsorgskontorene har ikke særlige mangler på dette området, ifølge etaten, annet at det er et behov for fasiliteter der samtaler kan utføres. Det er også et behov i friomsorgen for teknisk infrastruktur og utstyr, som personalalarmer og smarttelefoner. Friomsorgskontorene gir også et uttrykk i årsrapporten for at det er krevende å arbeide med organisatorisk sikkerhet og at på dette området er det behov for forbedring; dette gjelder oppfølging og oppdateringer av planverket, samt at flere etterspør mer trening og gjennomføring av opplæring (Kriminalomsorgen, 2021c, s. 68-69) Det vil si trening på potensielle utfordrende situasjoner, som voldsbruk. Andelen som bryter med vilkårene under straffegjennomføring har vært stabilt lavt; i tillegg gikk det noe ned i 2020 fra 2019, selv om antall domfelte til EK har gått opp de siste årene. EK har også færre brudd på soningsvilkårene en andre straffegjennomføringer ute i samfunnet som samfunnsstraff og program mot ruspåvirket kjøring (Kriminalomsorgen, 2021c, s. 71-72).

Straffegjennomføring med EK foregår med en fotlenke som plasseres rundt ankelen til den domfelte. Denne fotlenken er som regel styrt av frekvensteknologi, dvs. at det er en

sporingstasjon i hjemmet som måler avstanden mellom fotlenken og sporing stasjonen. Dermed kan Kriminalomsorgen vite at den domfelte befinner seg i egen bopel til de avtalte tidspunktene utenom sysselsetting (Kriminalomsorgen, 2022b, s. 5). Kriminalomsorgen kan også benytte seg av GPS-teknologi for å overvåke den domfelte hvis etaten mener det er mer hensiktsmessig. Hvis den domfelte ikke er i egen bopel til avtalt tid, vil de bruke GPS-sporing til å lokalisere den domfelte (Kriminalomsorgen, 2022b, s. 2). Andre verktøy som kan bli tatt i bruk under straffegjennomføring med EK, er videosamtaler og fjernalkoholmålinger (Kriminalomsorgen, 2022b, s. 2). I 2020 ble det etablert videoløsninger for smarttelefoner mellom Kriminalomsorgen og den domfelte. Dermed kan videosamtale erstatte fysiske oppmøter mellom den domfelte med straff i samfunnet og Kriminalomsorgen. Den digitale løsningen heter «Video i samfunn» eller VIS (Kriminalomsorgen, 2021c, s. 65). Dette er allerede tatt i bruk av friomsorgskontorene rundt om i landet, og det har blitt foretatt over 2000 slike samtaler til domfelte allerede i 2020, med gode erfaringer rapportert fra Kriminalomsorgens side. VIS er aktuelt når det vil være vanskeligheter med å møte den domfelte fysisk, noe som Covid-19 pandemien førte med seg samme år. Denne videoløsningen vil også være et alternativ til uanmeldte besøk fra Kriminalomsorgen til den domfelte som straffegjennomfører ute i samfunnet (Kriminalomsorgen, 2021c, s. 65). VIS vil også bli brukt som en del av fjernalkoholmåling av den domfelte. Fjernalkoholmålinger består av en vanlig alkometertest, som den domfelte får med seg hjem, men i stedet for at en ansatt fra friomsorgskontorene kommer til den domfeltes bopel, tar den domfelte testen mens de er i videosamtale med friomsorgskontorene; da benytter de seg av VIS (Kristiansand friomsorgskontor, personlig kommunikasjon, 22. april 2022).

2.3 Bruk av EK i Norge

I tidsperioden mellom 2008 til 2021 er det totalt 53 000 domfelte som har søkt seg til straffegjennomføring med fotlenke, hvor 32 000 har straffegjennomført med EK. Det vil si at det er rundt 40 prosent som har fått avslag. Det er flere mulige årsaker til at søkere ikke har fått søknaden godkjent for straffegjennomføring med EK: Kriminalomsorgen har ikke fått samtykke fra samboere til at den domfelte kan straffegjennomføre i bopel, den domfelte innehar ikke egen bopel, den domfelte er ikke sysselsatt, eller straffegjennomføringen med EK lar seg ikke gjøre av sikkerhetsmessige årsaker. Av dem som har fått straffegjennomføre med EK er det 1 457 domfelte (4,5 prosent) som har brutt soningsvilkårene sine og blitt overført til fengsel for å gjennomføre straffen sin der, noe Kriminalomsorgen selv vurderer

som svært lave tall (Kriminalomsorgen, 2022b, s. 3). Men en sammenligning med rømning fra lukkede fengsler setter muligens brudd på EK-soningsvilkårene i et litt annet lys: Det var 11 innsatte som rømte fra lukkede fengsler perioden 2015 til 2020, hvorav ingen rømte i årene 2018 og 2020. Samtidig var det ti rømningsforsøk fra lukkede fengsler i samme periode (Kriminalomsorgen, 2021a, s. 56). Dette kan tyde på at det er forskjellige forventinger til brudd på soningsvilkårene til de ulike straffemetodene fra Kriminalomsorgens side, siden man vurderer 1 457 brudd i soningsvilkårene med EK som et lavt antall.

Av dem som påbegynner en straffegjennomføring i Norge, er det flere som påbegynner straffegjennomføring med EK enn fengsel. Kriminalomsorgen spår at denne trenden vil øke i fremtiden. I 2020 var det omlag 3 200 domfelte som gjennomfører sin straff ute i samfunnet (Kriminalomsorgen, 2021c, s. 92). Kriminalomsorgens årsrapport for 2020 starter med at lederen av kriminalomsorgsdirektoratet (KDI) berømmer mulighetene digitale verktøy har gitt dem, og at pandemien har gjort at deres digitale verktøy har fått en stor utvikling og kan bidra til kontroll og oppfølging av domfelte ute i samfunnet. EK ble både et tiltak og svar på pandemiens utfordringer, på grunn av smittevernsutfordringer i fengsler. Direktøren spår at det kommer til å bli flere straffegjennomføringer ute i samfunnet med EK i fremtiden gjennomført på en sikkerhetsmessig forsvarlig måte for samfunnet, slik at den domfelte kan opprettholde sine sosiale og økonomiske forpliktelser (Kriminalomsorgen, 2021c, s. 3).

Delgjennomføring av straffen med EK ble påbegynt som landsdekkende i 2020. De som delgjennomfører med EK utgjorde i 2020 15 prosent av kapasiteten på 500 EK-soningsplasser. I 2020 ble det lagt føringer fra KDI til muligheter for økt bruk av digitale kontrolltiltak samt å forenkle saksbehandlingen. KDI oppfordrer regionene til at det skal motivere domfelte til å søke delgjennomføring med EK. Det blir sett på som et progresjonsrettet tiltak. I 2020 økte straffegjennomføringstiden med ti dager fra året før. Samtidig ble det i 2020 gitt flere begrensinger til hvem som kan delgjennomføre straffen med EK: Seksuallovbrudd og alvorlige voldsdømmer vil ikke kunne ta del av i delgjennomføring av straffen sin med EK (Kriminalomsorgen, 2021c, s. 24-25). I 2020 utgjorde straff gjennomført med EK 46 prosent av ubetingede dommer. Til enhver tid i 2020 var det i gjennomsnitt 358 som straffegjennomførte med EK. Det står for omlag 72 prosent av den totale kapasiteten til EK, noe som er en 9 prosent økning fra året før. 38 år var gjennomsnittsalderen til dem som gjennomførte straff i samfunnet med EK. Helgjennomføring av straffen med EK står for den store andelen av straffegjennomføring med

EK i samfunnet, dvs. at man soner hele dommen sin med EK (Kriminalomsorgen, 2021c, s. 55-58). I 2021 økte det til 406 domfelte som straffegjennomførte med EK til enhver tid (Kriminalomsorgen, 2022b, s. 3) Fra 2008 til 2013 var det under 2 000 som straffegjennomførte med EK, men i 2014 ble det over 2 000 og det har vært på dette nivået siden (Kriminalomsorgen, 2021c, s. 58).

2.3.1 Kvinnelig domfelte og domfelte under 25 år

Domfelte kvinner utgjør 6 prosent av fengselspopulasjonen i Norge. Det er svært få fengsler som er tilrettelagt for kvinner. Dermed er det en utfordring for Kriminalomsorgen hvordan man skal straffe domfelte kvinner. Ofte bryter Kriminalomsorgen nærhetsprinsippet med straffegjennomføring i fengsel. Det finnes blant annet ikke en høysikkerhets fengsel for kvinner i de nordligste fylkene i landet. Kvinner blir diskriminert av Kriminalomsorgen ved at fengsler ikke er tilrettelagt for dem. Det har vært brudd på likestillingsloven i norske fengsler, blant annet i Tromsø fengsel i 2020, hvor kvinner måtte oppholde seg i større grad på sine egne celler, på grunn av manglende fellesområde samt at de ikke får samme helse- og utdanningstilbud i fengslene som mannlige innsatte. Det kreves store investeringer hvis kvinnene skal få egne og tilrettelagde fengsler, ifølge Kriminalomsorgens årsrapport fra 2020 (Kriminalomsorgen, 2021c, s. 52). Fra EK ble introdusert i 2008 frem til 2020 har det vært et relativt stort antall kvinner som straffegjennomfører ute i samfunnet med EK. Hvor tidligere samfunnsstraff var den mest benyttede straffen ute i samfunnet i 2008, har det nå gått over til å bli EK. Skillet oppstod i 2014, da var det nesten likt antall kvinner i EK som var dømt til samfunnsstraff (Kriminalomsorgen, 2021c, s. 51-52). I 2020 utgjorde kvinner 15 prosent av straffegjennomføring med EK; det var altså 527 kvinner som gjennomførte sin straff med EK dette året (Kriminalomsorgen, 2021c, s. 58). Samme tendens er det blant unge domfelte under 25 år på ubetinget dom. Straffegjennomføring med EK har økt mens straffegjennomføring i fengsel har gått ned. EK står nå for omlag 50 prosent av straffegjennomføringen blant unge under 25 år. KDI kom frem til det var varierende fokus på unge i fengsler og friomsorgskontorene, derfor har KDI i 2020 kommet frem til at de skal klarlegge behovene og forsterke oppfølgingen blant unge domfelte, dette kommer frem i årsrapporten fra 2020 (Kriminalomsorgen, 2021c, s. 53). Av domfelte som gjennomførte straffen med EK, var det ca. 21 prosent som var under 24 år (Kriminalomsorgen, 2021c, s. 58).

2.3.2 Veien videre for EK i Kriminalomsorgen

Det har vært en relativt kort tidsperiode hvor EK har blitt brukt av Kriminalomsorgen, noe som medfører at det ikke har vært radikale endringer i retningslinjer eller bruken av EK i samfunnet. Men noen endringer har forekommet, som økt tidsperiode for bruk fra 4 måneder til 6 måneder og at EK har fått tillatelse til å foreta mer inngripende overvåking av person ved at det er tilgang til flere digitale tjenester som kan oppgi geografisk lokasjon til den domfelte med GPS, kontrollere identiteten til den domfelte og om den domfelte benytter seg av rusmidler (*Prop.132 L (2018–2019) Endringer i straffegjennomføringsloven mv.*

(gjennomføringstiden for straffegjennomføring med elektronisk kontroll mv.), 2019, s. 6).

I årsrapporten fra 2020 skriver Kriminalomsorgen at etaten arbeider med ny virksomhetsstrategi fra 2021 frem til 2026. Kriminalomsorgen forventer at styringsmaktene vil gi dem strammere budsjetter i fremtiden, hvor EK ses på som en kostnadseffektiv metode for straff. Digitaliseringen av kontrolltiltak vil også bidra til sikker tilbakeføring til samfunnet på en kostnadseffektiv måte. Kriminalomsorgen erkjenner at dette kan medføre endringer i fengselspopulasjonen, og at denne populasjonen kan bli mer utfordrende på grunn av straffetiltak i samfunnet fjerner en del av domfeltpopulasjonen fra fengsel (Kriminalomsorgen, 2021c, s. 91-92).

Som tiltak så kan det oppfattes at EK diskriminerer domfelte i Norge i kraft av at man må ha en viss sosial bakgrunn for å kunne straffegjennomføre med EK. Dette kommer frem i SSB-rapporten, *Straffegjennomføring med elektronisk kontroll i Norge og konsekvensene for straffedes sysselsetting* (Skarðhamar, 2013, s. 1), som sammenligner hvordan det har gått med en gruppe som har vært underlagt EK med en gruppe som har sonet i fengsel. Som tidligere skrevet, må den domfelte oppfylle visse kriterier nedfelt av Kriminalomsorgen for å kunne sone med elektronisk fotlenke.. Gruppen som er underlagt EK har ofte en høyere sosial bakgrunn sammenlignet med gruppen i fengsel. Et av formålene til EK er ikke å få avbrudd i sysselsetting, og rapporten viser at EK fører til mer stabil sysselsetting mens gruppen i fengsel opplever en liten nedgang. Rapporten viser også at gruppen som gjennomfører med EK mottar moderat mindre sosialhjelp etter gjennomføring av straff enn fengselsgruppen (Skarðhamar, 2013, s. 23-26). Selv om det er moderate forskjeller i sysselsetting, så kan dette indikere at EK kan være et straffetiltak som, kanskje utilsiktet, fremmer klasseskiller i samfunnet.

Ifølge Pierre Bourdieu (2006) er et samfunn delt inn i ulike klasser, og klassene blir fordelt ut ifra tre ulike kapitalformer, som gir utgangspunktet for et individs tilhørighet i en klasse. Klassene er hierarkiske, og høy kapital gir individet en høyere klasseposisjon. Kapitalformene er økonomisk, kulturell og sosial kapital. Kapitalene blir som regel nedarvet fra foreldre. Høy kapital vil gi en person flere valgmuligheter mens lav kapital vil gi færre valgmuligheter. Økonomisk kapital vil være tilgang til økonomiske ressurser, ofte i form av inntekt eller arv (Bourdieu, 2006, s. 8). Kulturell kapital vil være å ha tilgang til den foretrukne kunst eller kultur i samfunnet (Bourdieu, 2006, s. 13-14). Har et barn «tilgang til» Ibsen, vil det være gjenkjennbart for barnet i skolegangen, og dermed vil barnet kunne få et fortrinn over dem som ikke har et forhold til Ibsen. Den sosiale kapital vil si hvilket nettverk en person har og nettverket til nære bekjente (Bourdieu, 2006, s. 16-17). Kapitalformene vil gi ulikt ståsted og valgmuligheter i livet, og de vil forme en person. Kapitalbegrepene vil spille en rolle for dem som får mulighet til å straffegjennomføre i samfunnet. Økonomisk og sosial kapital ville være faktorer som kan påvirke straffegjennomføringen med EK på grunn av at det er et krav til sysselsetting og egen bopel. Hvis ikke den domfelte ikke har dette på plass, må den domfelte sone sin ubetingete dom i fengsel. Dermed har domfelte med straffegjennomføring med EK et fortrinn fremfor dem i fengsel. Ved at EK tar bort enkelte mindre kriminelle dommer fra fengselspopulasjonen, fører det automatisk til at de som må sone i fengsel nå er dømt for mer alvorlige dommer enn tidligere, som igjen kan føre til et klasseskille innad blant domfelte som soner i regi av Kriminalomsorgen. Et økende skille mellom demografien i fengsel kontra EK trekker også Kristian Mjåland og Thomas Ugelvik frem i sin analyse av Kriminalomsorgens virksomhetsstrategi fra 2021. Mjåland og Ugelvik gir uttrykk for en frykt for at rehabilitering blir prioritert sterkest under straffegjennomføring med fotlenke i samfunnet. De opplever det som vanskeligere å rehabilitere domfelte på mer alvorlige og lengre fengselsdommer (Mjåland & Ugelvik, 2021, s. 221-222)

3. Teori

Elektronisk kontroll er et verktøy hvor staten kan overvåke den straffedømte (nesten) til enhver tid, og den legger begrensninger for bevegelse og frihet, for å oppnå en ønskelig disiplin og et sett med foretrukne handlinger fra den domfelte. Tanken om at staten overvåker borgerne sine, er ikke ny. Noen vil kanskje påstå at vi i dag lever i et samfunn som overvåker og kontrollerer hverandre via teknologi. Vi aksepterer informasjonskapsler (*cookies*) når vi bruker internett, vi tillater stedstjenester når vi er på sosiale medier og vi bruker Google Maps når vi skal finne frem fra A til B. De fleste mobiltelefoner har tjenester som viser hvor mobilen befinner seg til enhver tid, som Apple-funksjonen *Find my iPhone*. Dette er en tjeneste som tilbyr å lokalisere telefonen hvis den blir borte, men slike tjenester gir også foreldre mulighet til blant annet å overvåke barna sine. Overvåking og å bli overvåket er en integrert del av livet i moderne samfunn. Denne delen av oppgaven vil bestå av teorier om overvåking og statlig kontroll. Her vil jeg ta for meg tekster fra blant annet Jeremy Bentham, Michel Foucault og Gilles Deleuze. Felles for disse er at de skriver om kontroll, straff og overvåking i ulike tidsperioder, men også om hvem som har makten og hvordan makten kan bli brukt – og mer generelt om statens makt over borgerne.

3.1 Benthams «Panoptikon»

Jeg vil først begynne med å forklare kort hva den etiske tankeretningen utilitarisme går ut på, hvor Jeremy Bentham var en pioner. Utilitarisme er en etisk retning som ønsker minst mulig smerte for flest mulig, eller forklart på en annen måte, mest mulig glede for flest mulig mennesker (Strub, 1989, s. 48). Det kan være viktig å ha det i bakhodet når man skal forstå og forklare ideen om «Panoptikon». Utilitaristen Jeremy Bentham utviklet Panoptikon i 1791, et fiktivt fengsel hvor alle fengselsceller kunne overvåkes fra et sentralt punkt til enhver tid. De innsatte kunne ikke se inn på det sentrale punktet, men bare se at det var der. De innsatte visste at det kunne bli overvåket. De ansatte hadde mulighet til å vite hvor fangene var til enhver tid og fangene visste at de kunne bli overvåket. Dette kan ses på som en form for streng sosial kontroll og er blitt kalt *panoptisk kontroll* (Strub, 1989, s. 40-41). Bentham tenkte at panoptisk kontroll ville gjøre at de innsatte oppnådde ønskelig oppførsel, siden det var mulig at de ble overvåket til enhver tid. Dette gjorde at man ikke trengte så mange ressurser til å overvåke og passe på de innsatte. Dermed kunne fengsler bli drevet på en mer kostnadseffektiv måte ved at fengslene ikke behøvde å ha ansatte «på gulvet» for å overvåke oppførselen til de innsatte.

For å oppnå panoptisk kontroll, er det fem komponenter som må være på plass: panoptisk inspeksjon, visshet om straff, skjult observasjon, et uovervinnelig allestedsnærvær og, til sist, en hierarkisk panoptisk organisasjon (Strub, 1989, s. 41-43). Panoptisk inspeksjon er kanskje kjerneelementet i panoptisk kontroll – og dermed i et såkalt panoptisk fengsel. Det går ut på at Bentham mente at når mennesker vet at de blir observert eller overvåket vil de «oppføre seg». En overvåking over tid vil føre til endring i atferd hos innsatte i fengsel, fordi ugunstig oppførsel vil bli observert, og dermed vil de endre seg med tid i retning av den ønskelige atferden (Strub, 1989, s. 42). Visshet om straff, siden fanger vet de blir overvåket, vet de også at det er en straff som vil forekomme om vilkår i fengselet blir brutt. Bentham mente viten om at det forekommer en straff etter en uønsket atferd, vil gjøre at kriminalitet ikke vil forekomme. Frykten for en straff er høyere enn det å begå en kriminell handling. Det å bli oppdaget og frykten for å bli oppdaget er to sentrale elementer i panoptisk kontroll (Strub, 1989, s. 42).

Skjult observasjon er et sentralt element ved panoptisk kontroll. Bentham anerkjente at det å faktisk overvåke noen 24 timer i døgnet, er en nesten umulig oppgave. Dermed mente han at den nest beste løsningen ville være å la de innsatte tro at de kan bli overvåket til enhver tid. De innsatte kan ikke vite at de *ikke* blir overvåket, siden overvåkernes aktiviteter er skjult ved panoptisk kontroll. Tårnet i Benthams panoptiske fengsel er synlig for alle fangene, men de kan ikke observere om noe eller noen i tårnet faktisk overvåker og dermed vil det forekomme skjult observasjon av de fangene (Strub, 1989, s. 42). Når det forekommer skjult observasjon, er det et sentralt element at fangene har et inntrykk av det som observerer dem, er noe større enn dem selv. Dermed ønsket Bentham at inntrykket til fangene må være at det er et uovervinnelig allestedsnærvær i panoptisk kontroll, et slags altseende øye som overvåker dem, som nesten gir en guddommelig følelse. Med et uovervinnelig allestedsnærvær vil det kunne oppleves som om det var en usyngelig kraft som kunne oppnå makt over sinnene til fangene. Denne tanken er sterkt religiøst inspirert, der en gud vet alt om deg og dømmer deg for dine synder (Strub, 1989, s. 42-43).

For kunne utføre en stor og effektiv panoptisk kontroll, må det utvikles en form for hierarkisk panoptisk organisasjon. Dette betyr at i organisasjonen vil alltid noen bli observert av andre med en høyere posisjon enn dem selv. Fangene blir i det skjulte observert av fengselsbetjentene, mens fengselsbetjentene blir overvåket av fengselsdirektøren. For

fengselsbetjentene betyr det at de opplever to roller. De har makt over andre, samtidig som de er underkastet en annens makt. På den ene siden har de makt og opererer med en skjult overvåking av fangene; på den andre siden opplever de også at de blir overvåket av fengselsdirektøren. Dette kan ses på som at fengselsbetjentene er en del av maskinen som overvåker, og kan potensielt kjenne seg igjen i fangenes følelse av å bli overvåket (Strub, 1989, s. 43). I et panoptisk fengsel var det opptil fire fanger som delte en fengselscelle. Bentham antok da at fangene skulle være informanter for fengselsbetjentene og at de ville informere en fengselsbetjent om eventuelle brudd på soningsforholdene. Hvis de ikke informerte om brudd, kunne de som et kollektiv bli straffet, selv om det bare var en innsatt som hadde brutt soningsvilkårene (Strub, 1989, s. 47). Dermed overvåker de innsatte hverandre og blir en del av hierarkiet. Det panoptiske fengselet blir senere i denne oppgaven utgangspunkt for nye tanker og refleksjoner omkring temaer som omhandler fengsler, kontroll og overvåking.

3.2 Foucault: Overvåking og straff

Fengslets historie blir gjennomgått i boken *Overvåking og Straff* av Michel Foucault. Han beskriver at det har vært mye reformer i løpet av fengselets historie, og til syvende og sist handler fengsler om å straffe en kriminell innenfor en tidsperiode gjennom frihetsberøvelse (Foucault, 1977, s. 205-206). Men mer interessant for min oppgave er at Foucault tar opp at panoptisk kontroll kan ha blitt overført til samfunnet. Det er ikke mulig å vite om man blir eller når en blir overvåket i dagens samfunn. Et eksempel på panoptisk kontroll i samfunnet er bilkjøring. Sjåføren følger fartsgrensen fordi det er en mulighet at det er en fartsmåler langs veien. Dermed gjør følelsen og usikkerheten av overvåking til at man selv regulerer, i dette tilfellet at man følger fartsgrensen. I Foucaults bok blir makt sett på som en disiplin, hvor mennesker selv regulerer seg selv.

I boken ser Foucault kritisk på konseptet Panoptikon. Han omtaler det som et virkemiddel for makten og at det skaper skjevheter i samfunnet. Har du en kontakt med makten, så kan du utøve makt (Foucault, 1977, s. 181). De som blir overvåket vet ikke hvem som overvåker dem, men viten om at de kan bli overvåket, fører likevel til at de følger reglene. Michel Foucault ser også på utviklingen av straff. Tidligere ble straff utført i det offentlige av en bøddel, ofte på oppdrag fra en monark. Straffen kunne bli utført på et grotesk vis, hvor kroppen ble synlig skadet (Foucault, 1995, s. 14). Skadene kunne føre til sympati for fangen

og at man så negativt på bøddelen og dem som ga straffeansvaret til bøddelen. Disse sympatiene kunne føre til protester, som ga endringer, fordi straffen ikke var i tråd med forbrytelsen. Da kunne det oppstå voldelige konfrontasjoner mellom folket og makthaverne, ofte en monark (Foucault, 1995, s. 73). Siden straffen foregår offentlig, er det en mulighet for maktinnehaverne i samfunnet å vise sin styrke og makt for folket. Dermed kan man anta at det ofte blir to utfall ved denne maktutøvelsen. Enten følger folket reglene til makten og straffen fungerer allmennpreventivt, eller så kan straffen skape frykt for at makten er for mektig og folket må protestere. Foucault skriver om den milde straffen, straffen som er i tråd med forbrytelsen, i tillegg at straffen skal være allmennpreventivt. Når folket opplever at straffen er stabil og at det ikke skjer forskjeller eller endringer i straff for samme forbrytelse, da er det lettere å godta straffen og se på den som rettferdig (Foucault, 1995, s. 104-105). Dermed blir det vanskeligere å rettferdiggjøre et opprør blant folket, fordi de ser en rød tråd mellom kriminalitet og straff.

I dag skjer straff i stor grad i det skjulte, altså i fengsler, og borte fra offentligheten. Fengslene fungerer som egne «samfunn i samfunnet». De har tilgang på helse- og utdanningstjenester utenfor storsamfunnet. Dermed vil det være vanskeligere å oppdage om det blir begått ugjerninger i fengselet. I dag har isolasjonsbruk i norske fengsler blitt et problem som storsamfunnet har fått inntrykk av (Meld.St.39 (2020-2021), s. 10-11). Hadde isolasjon vært et like stort problem om offentligheten hadde hatt større innblikk i fengslene? Det er vanskelig å svare på, men man kan tenke seg at offentligheten vet for lite om hvordan straff utføres i fengslene og Norges befolkning har kanskje tillit til staten straffer i henhold til dom og forbrytelsens karakter.

For å kunne leve i et samfunn handler det om å forstå samfunnets normer og regler og hva som er ønsket og uønsket oppførsel. For en domfelt handler det om å bryte tidligere oppførsel og lære seg ønsket oppførsel. I boken til Foucault kan man anta at dette er disiplin, og det er noen steder i samfunnet hvor disiplin blir lært og videreført til storsamfunnet. Disiplin er der kroppen har blitt lik en maskin som blir kontrollert og overvåket (Foucault, 1977, s. 126-127). Ifølge Foucault er disiplinen blitt lært opp i ulike institusjoner i samfunnet. Militæret, bedriften og skolen er institusjoner som Foucault mener disiplin blir lært og kontrollert i århundre (Foucault, 1977, s. 159-161). Disiplinen har blitt lært i områder ute i samfunnet, som militærkasernen og på skolen. Her kan disiplinen overvåkes ved at disiplinen foregår i avgrensede områder. I disse avgrensede områdene kan det forekomme hierarkisk

overvåking (Foucault, 1977, s. 155). Avgrensninger er noen ganger nødvending for å oppnå disiplin. Foucault skriver blant annet om at militæret brukte kasernen som en måte å kontrollere soldatene i militæret på, og det samme kan sies om fabrikker, som har homogene produksjonsområder. I disse områdene foregår det disiplinering av mennesker, men også kontroll av hverandre. Det blir gitt ansvar til ulike stillinger, som for ansvar for grupper under seg (Foucault, 1977, s. 157-159). Skolen er et annet sted hvor det er forventet disiplin av elevene, og læreren er ansvarlig for å innføre denne disiplinen. Elevene møter visse forventninger til seg når de er på skolen. Hvis det er en internatskole, stilles det også en viss disiplin til de ulike avgrensede områdene på skolen. Det er ulike forventninger mellom klasserommet og spisesalen, men elevene blir ofte overvåket av en overordnet (Foucault, 1977, s. 160-161). Dette er for å få effektiv produksjon, da foregår disiplin av mennesker innfor disse områdene. Dette kan anses som et av ansvarsområdene til norsk kriminalomsorg, der man skal produsere en disiplin som er ønsket av storsamfunnet i form av rehabilitering. Foucault argumenterer for at man kan se tendenser til at straffeteknikker som blir brukt i fengsel også eksisterer i ulike samfunnsinstitusjoner, som skolen. Gjøres det feil i skolen kan man forvente å bli straffet av læreren, enten i form av en dårlig karakter eller en anmerkning. Familien bruker også straffeteknikker, hvor det som regel er to voksne som straffer eller disiplinerer et ulydig barn. Årsaken til straffen, er at ulydighet ikke skal forekomme, men man skal også overføre verdier og normativ atferd fra de voksne til barnet (Foucault, 1977, s. 261). Dermed er på en måte maktbruk blitt normalisert i samfunnet. Straff forekommer der ulydig oppførsel forekommer eller kan tenkes å forekomme. Det er ikke bare fengselets oppgave å endre uønsket oppførsel. Men andre kan argumentere for det motsatte, nemlig at det er fengselet som har tilegnet seg elementer fra samfunnet. Oppegård og Rye (2021) ser på et avdifferensiert samfunn, hvor de argumenterer for at fengsel ikke lengre bare er en arena for sosial kontroll. I motsetning til Foucault argumenterer de for at det er flere elementer utenfor samfunnet som har blitt innlemmet i fengselet fra andre samfunnsinstitusjoner, kanskje særlig fra velferdsstaten. På den andre siden har fengselspraktiser beveget seg ut i samfunnet (Rye & Oppegaard, 2021, s. 2). De mener at den straffedømte til tider blir behandlet som alt annet enn en fange på grunn av rehabiliteringstiltakene som finnes i Kriminalomsorgen. Ansatte i Kriminalomsorgen har en todelt jobb, hvor den ene delen er å opptre som en fangevokter som skal straffe mens den andre delen er en sosialarbeider som skal opptre omsorgsfullt overfor den domfelte (Rye & Oppegaard, 2021, s. 14).

3.3 Gilles Deleuze: «Societies of Control»

Dagens samfunn er et samfunn hvor det finnes lett tilgang til andre mennesker, og det finnes flere arenaer hvor man møter andre mennesker, men også hvor det finnes flere ulike maktforhold mellom mennesker. Det finnes ulike steder i samfunnet hvor man må rette seg etter normer og regler, og hvor kontroll blir en del av dagens samfunn. Kontrollsamfunnet er i en prosess å erstatte disiplinsamfunnet, skriver Gilles Deleuze i essayet *Postscript on the societies of control* (1992). Begrepet kontrollsamfunnet har Deleuze lånt fra forfatteren William Burroughs (Deleuze, 1992, s. 4). Deleuze har også hentet inspirasjon fra Michel Foucault, som blant annet beskrev disiplinsamfunnet, og viderefører det.

Deleuze beskriver disiplinærsamfunnet til Foucault at det finnes avgrensede maktrom i samfunnet. Disse maktrommene er blant annet familien, skolen, fabrikken, sykehus, fengsel og militærkasernen. Dette er rom i samfunnet hvor mennesker kan få en utvikling, men også er underlagt disiplin, som selvregulerende handlinger. Dette kan skape et produktivt samfunn, hvor produksjon blir organisert og livet blir administrert (Deleuze, 1992, s. 3). Familien lærer en normer og verdier som samfunnet setter pris på. Fabrikken lønner en for å skape produksjon innenfor en tidsramme. I et disiplinærsamfunn går man fra familie til skole og til fabrikken. Man blir ferdig med den ene delen før man går over til neste steg. Men i et kontrollsamfunn blir man aldri ferdig (Deleuze, 1992, s. 4-5).

Deleuze skriver at et sykehus ikke lenger bare er en institusjon i samfunnet, men den har blitt reformert til privatklinikker og legekontorer spredt utover samfunnet. Dette gir en følelse av frihet til å velge, men det gir også mulighet til å bli overvåket mer og oftere. En tanke fra disiplinærsamfunnet er at fabrikken ønsker størst mulig produksjon til lavest mulige lønnskostnader. Den senere utviklingen har vist at fabrikken har blitt til bedrifter som gir ulike former for konkurransedrevende lønssystemer for å oppnå størst mulig produksjon (Deleuze, 1992, s. 4). Dette vil være bonuser basert på prestasjoner. Forskjellene mellom disiplinærsamfunnet og kontrollsamfunnet er at i metodene for kontroll i et kontrollsamfunn blir nå sett på som å utforske frihet. I et disiplinærsamfunn kan du bli overvåket i rommene som familien og fabrikken, mens i et kontrollsamfunn kan du bli overvåket jo mer du utforsker, dermed det er ønskelig å utforske. Deleuze skriver at «*individuals have become dividuuls*» i kontrollsamfunnet (Deleuze, 1992, s. 5). Hvert enkelt menneske kan deles opp i ulike moduler, som hver for seg kan bli manipulert eller bearbeidet. Ved straffegjennomføring

ved EK kan en person for eksempel være en innsatt, en arbeidstaker og en far eller mor, i motsetning til det å være fengsels innsatt, hvor du i større grad bare er en fange og de andre elementene er fjernet eller forsvinner mer i bakgrunnen. Med EK straffes bare et element av deg. Det gjør at man uansett er en del av samfunnet.

Maskiner som tidligere har blitt brukt var av enkel standard, mens ny teknologi gjør maskiner mer komplekse og kan ta del i samfunnet og bidrar til en mutasjon av det kapitalistiske systemet. Markedet er ikke opptatt av å produsere varer, men å produsere tjenester. Bedrifter markedsfører at de har en sjel og tar en del i samfunnet (Deleuze, 1992, s. 6). For eksempel har Google blitt synonymt med det å søke etter informasjon på Internett. Dermed blir ikke bedrifter et avgrenset område i samfunnet, slik fabrikken en gang var, men de utvider seg og overvåker samfunnet, og overvåking kan føre til kontroll. Ulike kontrollmekanismer har blitt utviklet ved hjelp av ny teknologi. Man betaler ved hjelp kredittkort, hvor bankene kan følge hvor du har vært, men kan også avise betalinger og dermed kontrollere økonomien til individer. Elektroniske fotlenker har endret fengselsystemet ved å utvikle nye straffemetoder rettet mot mindre farlig kriminalitet, og straffen kan være å sone i hjemmet ved hjelp av elektronisk overvåking. Deleuze avslutter med å si at unge mennesker skryter av å være i en tilstand der de hele tiden må utvikle seg (Deleuze, 1992, s. 7), noe som gir andre mulighet til å styre og overvåke utviklingen deres. Begrepet «kontrollsamfunn» referer til det å leve i et samfunn som kan føles veldig fritt, men der man likevel blir konstant overvåket. Når den franske filosofen Gilles Deleuze først skrev om tematikken på begynnelsen av 1990-tallet, kan det å bli overvåket ha virket mer abstrakt enn det er i dag. I dag er det mer en realitet; det blir samlet inn stadig mer data, og det blir satt en verdi på det (Brusseau, 2020, s. 2). Det er blitt utviklet spesifikke teknologier for å samle inn data og personopplysninger som kan bli videresolgt til andre for å kunne predikere handlinger (Brusseau, 2020, s. 4).

4. Forskning om elektronisk kontroll

Selv om elektronisk kontroll er et relativt nytt straffetiltak, finnes det ulik forskning som tar for seg ulike elementer av det å straffegjennomføre med EK og hvordan EK har påvirket ulike elementer innenfor det å straffe mennesker. Jeg vil først og fremst presentere tidligere forskning på feltet om EK, med hovedvekt på; straff, rehabilitering, systempåvirkning og soning i hjemmet. Jeg vil bruke denne forskningen senere i denne masteroppgaven opp mot diskursen og representasjonen av EK som den norske stat og Kriminalomsorgen mer spesifikt presenterer i sine dokumenter.

4.1 «Electronic monitoring and recidivism: Quasi-experimental evidence from Norway»

Det er ikke innført livstidsdom i Norge, og dermed kan man anta at målet med all straff i Norge er at den domfelte skal vende tilbake til samfunnet igjen. Følgelig er tilbakefallsraten en viktig indikasjon om metodene fra Kriminalomsorgen rehabiliterer domfelte, altså hvorvidt den domfelte vil begå et nytt lovbrudd etter endt soning. Kriminalomsorgen skriver at EK er en straffemetode hvor det skal forekomme rehabilitering (Kriminalomsorgen, 2022b, s. 1). I studien *Electronic monitoring and recidivism* fra Andersen og Telle kommer det frem at tilbakefallsraten blant dem som soner under elektronisk kontroll med sysselsetting er lavere blant dem som ikke har hatt lange avbrekk med arbeidsledighet eller vært tidligere innsatt (Andersen & Telle, 2016, s. 41). Det kom frem at EK ikke bidrar til forverring av tilbakefallsraten (Andersen & Telle, 2016, s. 3). Studien gir også uttrykk for at det er vanskelig å gi faste konklusjoner på grunn lite data på området, men at resultatene er lovende (Andersen & Telle, 2016, s. 7 & 41). Studien tar for seg for seg domfelte i forskjellige fylker i Norge (Andersen & Telle, 2016, s. 12). Studien viser at effekten er størst blant populasjonen som ikke har tidligere soningsforhold og som har ikke har hatt avbrudd fra arbeidslivet eller nylig hatt tilknytting til arbeidslivet. Studien konkluderer med at det kan være hensiktsmessig å gi oppmerksomhet til denne formen for soning, fordi at lovbryster med arbeidsforhold og ingen tidligere straffedoms historikk kan sone hensiktsmessig sin dom utenfor fengselet med elektronisk kontroll. Dermed kan utgifter og fengsels populasjonen bli redusert (Andersen & Telle, 2016, s. 41).

4.2 «Exploring the unintended consequences of implementing electronic monitoring on sentencing in Norway»

Det er Kriminalomsorgen som godkjenner hvem som kan straffegjennomføre i samfunnet med EK. For det må den domfelte ha en ubetinget dom på under 6 måneder. Men det er norske domstoler som har ansvar for å gi en straff som står i forhold til kriminaliteten som er begått. Kan EK påvirke norske domstoler? Det er vel trygt å anta at det er mer økonomisk ansvarlig for både den kriminelle og Kriminalomsorgen å ha en domfelt i jobb og ikke oppta fengselsressurser.

I denne undersøkelsen blir det sett på om elektronisk kontroll har ubevist påvirket norske dommere til å endre måten de dømmer lovbrøyttere. I Norge kan man ikke bli dømt til fotlenkesoning eller elektronisk kontroll(EK), men det er et soningsalternativ. Kriminalomsorgen kan benytte seg av siden 2008, EK ble introdusert i Norge da (Andersen et al., 2020, s. 131-132). Det er to måter å straffegjennomføre med EK, hvor den ene er i starten og den andre er i avslutningen av soningen. Front door elektronisk kontroll er personer som er dømt til en straff på noen få måneder. Fleste parten sonet under EK, er såkalte front door. Ved å benytte seg av EK, slipper Kriminalomsorgen å ha disse straffedømte i soningskø til fengsel. Back door EK er de som soner sine siste måneder av sin straff med EK (Andersen et al., 2020, s. 131-132). I Norsk rettssystem kan en dommer sammen med lekdommere dømme lovbrøyttere til ulike former for straff, blant annet bøter og betinget-og ubetinget fengsel. Betinget fengsel betyr at en lovbrøytter ikke soner straffen sin i fengsel, gitt visse oppfylte kriterier, mens ved ubetinget fengselsdom soner lovbrøytteren dommen sin i fengsel (Andersen et al., 2020, s. 132). Det denne undersøkelsen ser på er påvirkningskraften til EK i perioden mellom 2002 og 2012. Har det blitt en endring i måten dommerne dømmer på etter inntredenen av EK i Norge? Er det blitt færre eller flere som soner korte ubetinget dommer fremfor betinget etter at EK ble et alternativ i Kriminalomsorgen (Andersen et al., 2020, s. 138)? Med andre ord, dømmer norske dommere flere lovbrøyttere som er kvalifisert for EK, til en ubetinget fengselsdom på mindre enn 120 dager, noe som innebærer at lovbrøytteren kan søke om EK? Resultatene viser at det er at det har blitt en økt sannsynlighet for at en lovbrøytter blir dømt til en kortere ubetinget fengselsdom fremfor betinget fengselsdom (Andersen et al., 2020, s. 141).

4.3 «A qualitative assessment of the pains experienced on electronic monitoring»

En vanlig tanke om straff for kriminalitet er at det skal forekomme en slags hevn fra samfunnet mot den som har begått en kriminell handling. Hvis en kriminell handling er svært alvorlig blir det forventet en alvorlig straff. Den som har begått en kriminell handling skal lide for det har gjort slik at det ikke blir begått igjen. Her kommer tanken om at straff er allmennpreventiv. En vanlig tanke kan være at elektronisk kontroll ikke er straff nok og at den kriminelle slipper for lett unna. Jeg vil ikke påstå at denne ideen ikke er en kontroversiell tanke. Undersøkelsen fra Payne og Gainey ser på ulike former for opplevelser av lidelser og smerter som straffedømte kan oppleve i forbindelse med EK. De tar utgangspunkt i fem smerter som er del av Gresham Sykes' *pains of imprisonment*. Disse smertene er (i) tap av autonomi, (ii) tap av sikkerhet, (iii) tap av varer og tjenester, (iv) tap av heterofile relasjoner og (v) tap av friheter (Payne & Gainey, 1998, s. 149-150).

I undersøkelsen kommer det frem at over 90 prosent av de straffedømte opplevde tap av autonomi mens de var under EK. Det ble nevnt at fengselscellen er byttet ut med deres eget hjem og at det kunne føle ut som de fikk husarrest av sine foreldre (Payne & Gainey, 1998, s. 153-154). Over 80 prosent av de straffedømte opplevde en form for tap av varer og tjenester mens de sonet under EK. De opplevde særlig tap ved at de ikke kunne leve forhåndsvits normalt liv. De hadde tidsbegrensinger som gjorde at de ikke kunne jobbe overtid eller gå å handle når de selv ønsket det (Payne & Gainey, 1998, s. 155). Tap av frihet kan sammenlignes med tap av autonomi, men denne undersøkelsen er hentet fra USA, der flere straffedømte mister stemmeretten sin ved en straffedom over ett år (*felonies*). Det betyr også tap av andre sivile rettigheter som individer har i et samfunn. Under halvparten mente at de opplevde smerte ved tap av frihet, og ni personer trakk frem at de ikke kunne delta i valg. Et eksempel som viser smerten er at de mister stemmeretten sin, men de må fremdeles skatte til staten (Payne & Gainey, 1998, s. 155-156). Hva gjelder tap av heterofile relasjoner, kommer det i denne undersøkelsen frem både positive og negative sider ved det å ha mulighet til å sone i nærhet med sin partner. Nesten halvparten opplevde det som positivt å kunne sone med familien sin, mens nesten en tredjedel opplevde økt stress i sine relasjoner ved soning hjemme. De fleste som var med i denne undersøkelsen kunne se positive sider ved å kunne sone under EK sammenlignet med ikke å ha den muligheten (Payne & Gainey, 1998, s. 156). Det kommer frem at de fleste føler det tryggere å sone hjemme enn i fengsel. Så tap av

sikkerhet er ikke et stort tilfelle i denne undersøkelsen. Mangfoldet av lovbrudd og dømte som soner i fengsel var en skremmende tanke for en del (Payne & Gainey, 1998, s. 156-157).

Payne og Gainey trekker frem at det kommer fire nye typer smerte som Sykes ikke har tatt med i sin *pains of imprisonment* når det gjelder dem som er soner under EK. Disse er ulike pengekostnader, påvirkning av familien, hvordan det er å se andre og ankel monitoren. Det koster penger for å kunne sone elektronisk, med en del ukjente kostnader. Det kommer også frem i undersøkelsen at familiene til dem som er under EK blir like mye påvirket som dem som faktisk går med fotlenken. Et eksempel er at personer i samme husstand også blir vekket hvis det ringes etter den som soner med fotlenke. I tillegg trekkes det frem at de som er under EK kan se andre leve normale liv og at de ikke kan delta som noe negativt. Det kan føre til fristelser for å bryte med programmet. Særlig kvinner opplevde det å gå med fotlenken som noe negativt, da de følte de måtte kle seg for å gjøre fotlenken mindre synlig og dermed ikke var frie til å gå med det de selv måtte ønske. Enkelte synes det var fysisk ubehagelig å ha fotlenken rundt ankelen (Payne & Gainey, 1998, s. 157-158). Resultat i undersøkelsen er at EK kan bidra til rehabilitering samtidig som det vises til at de straffedømte for å oppleve straff. Samfunnet utfor kan se EK som en mild straffeform, men det vises til i undersøkelsen at det store likhetstrekk mellom smertene straffedømte opplever i fengsel og EK (Payne & Gainey, 1998, s. 159-161).

4.4 Elektronisk kontroll og reintegrasjon i Belgia

Belgia ligger noen år foran Norge når det kommer til bruken av elektronisk kontroll. Belgia hadde sine første forsøk med EK på slutten av 90-tallet og gjorde det til et nasjonalt straffetiltak i år 2000. Kristel Beyenes og Marijke Roosen skrev en artikkel i 2017, som tok for seg utviklingen til EK i Belgia, men fra et rehabiliteringsperspektiv, hvordan bidrar EK til re-integrering. Da EK ble introdusert i Belgia var det et stort behov for et tiltak som kunne minimere belastningen til straffesystemet og de økende fengselskøene (Beyens & Roosen, 2017, s. 11-12). Bruken av EK i Belgia holdt seg lav og stabil de første årene etter det ble introdusert, det var ikke før i 2007 at bruken av EK tok seg i opp. Fra 2007 til 2015 er det en drastisk økning i bruken av EK i Belgia, I 2007 var det rundt 600 personer som straffegjennomførte med EK i Belgia hver dag. I 2015 kom det en topp med antall domfelte som sonet med EK. Det var det i underkant av 2 000 domfelte som straffegjennomførte med EK i 2015 til en hver tid (Beyens & Roosen, 2017, s. 16). Dommere i det belgiske

rettssystemet har siden 2016 hatt mulighet til å dømme kriminelle til EK i Belgia (Beyens & Roosen, 2017, s. 23). Belgia har ikke opplevd en drastisk nedgang i fengselspopulasjonen i denne perioden, og nedgangen startet ikke før i 2014, og den har siden vært en lav nedgang, forfatterne mener at det er for lite data til å se om det er EK som har bidratt til denne nedgangen (Beyens & Roosen, 2017, s. 16-17). Forfatterne mener generelt at det er for lite data til å se effekten av EK både som straff og i forhold til rehabilitering (Beyens & Roosen, 2017, s. 12)

Når EK ble innført i Belgia var det nødvendig med samtykke fra voksne personer i husstanden som den domfelte straffegjennomførte, men utvikling i EK har ført til at dette ikke lengre er tilfelle. Det er ikke i alle situasjoner i Belgia nødvendig om å få samtykke fra en eventuell samboer til en domfelt som straffegjennomfører i husstand. Det er kun nødvending å få samtykke fra voksne over 18 år dersom den domfelte ikke straffegjennomfører med EK i egen husstand. Da forekommer det ofte et muntlig samtykke over telefon. Dersom det er hjemmeadressa til den domfelte, behøver ikke belgiske straffemyndigheter å få samtykke fra voksne hustrandsmedlemmer (Beyens & Roosen, 2017, s. 18). Selv om en samboer samtykker at den domfelte kan straffegjennomføre i hjemmet, så er det mulig å trekke tilbake samtykke. For re-integrering i samfunnet, anerkjenner Belgia at samboere med domfelte på EK spiller en viktig rolle i å rehabilitere den domfelte til samfunnet ved at de er tilstede for den domfelte under soning og kan brukes som en støttespiller og hjelper (Beyens & Roosen, 2017, s. 18-19).

Frimsorgskontorene har hatt ansvar for EK i Norge, har Belgia organiseringen noe likt. De startet med at de opprettet et eget organ med ansvar for EK da det ble introdusert i 2000, National Center for Electronic Monitoring eller NCEM. NCEM hadde det nasjonale ansvaret for EK og oppfølging av Domfelte med EK, først som en del av Belgias kriminaltjeneste, men fra 2007 som en del av det belgiske justisdepartementet. NCEM har senere blitt splittet opp i 2015 til to nye organisasjoner Flemish Center Electronic Monitoring og Center for Electronic Monitoring. Disse operere selvstendig. Noe av splittelsen kan forklares i to ulike språk samfunn i Belgia, at den Flemisk talende samfunnet fikk ansvar for sine saker mens den fransk talende fikk for sine (Beyens & Roosen, 2017, s. 19). Utviklingen til EK i Belgia for den domfelte, i starten var det høy individuell oppfølging og senere har det blitt mindre oppfølging, jo mer domfelte på EK. Det er også visse domfelte som må søke hjelp på eget innsjativ. Det kommer frem at det å straffe en domfelt med EK er i dag en mye lavere kostnad

enn å straffe dem i fengsel. Kostanden for straffegjennomføring med EK er mellom 24 euro til 37 euro per dag mens i fengsel er kostanden omlag 170 euro (Beyens & Roosen, 2017, s. 20).

I Belgia fungerer EK som et frittstående alternativ for domfelte på fengselsdommer inntil 3 år. De domfelte som soner mellom 4 til 8 måneder får ikke noe tilbud om oppfølging i tiden de straffegjennomfører, dermed får de en meget passiv rehabiliteringstiltak og EK er i praksis bare et tiltak for å holde disse domfelte ute av fengsel (Beyens & Roosen, 2017, s. 20). For domfelte på dommer fra 8 måneder opptil 3 år, ble det mer en form for passiv rehabilitering. De er under oppfølging, men det er begrenset kontakt mellom dem og Belgias friomsorgskontorer. De domfelte har noen møter, men de må selv ta kontakt dersom deres behov og hjelp ikke blir møtt. Dersom den domfelte tar kontakt utenfor sin kontakttid for å ha et møte med sin kontaktperson, men møter ikke opp, får det ingen konsekvenser for den domfelte. Dette er fordi det er utenfor avtalt kontakttid, og det heller ikke lagt opp innen den belgiske friomsorgen at disse møtene er innafor møte rammene deres (Beyens & Roosen, 2017, s. 21). Domfelte på lengre en 3 års fengselsstraffer, kan også straffegjennomføre med EK, men her er det mye tettere oppfølging og det er strengere kvalifikasjoner for å kunne straffegjennomføre med EK. Her blir den domfelte intenst overvåket. Det er jevnlig møter mellom den domfelte og straffesystemet, og det er systemets plikt i å kontrollere og overvåke den domfelte (Beyens & Roosen, 2017, s. 22-23).

Artikkelen konkluderer med at EK er kommet for å bli. Det var først et tiltak for å kunne fjerne fengselskøer og populasjon, men etter hvert har det blitt et politisk verktøy for å drive kostnadseffektiv straff. Det at det er et frittstående tilbud for på fengselsdommer under 3 år, sier noe om at det ikke er nok personell som arbeider med denne gruppen. Dermed kan domfelte her ikke få den hjelpen og verktøyene de trenger for å bli rehabilitert, men forfatterne understreker at for noen i denne gruppen kan det være godt å kunne oppsøke hjelp selv. For de som arbeider med domfelte kan det at det blir såpass frittstående tilbud, gjøre at det arbeider mer med å opprettholde EK utstyr enn å jobbe med rehabilitering, på grunn av en stor populasjon med EK (Beyens & Roosen, 2017, s. 23-24).

4.5 Straff hjemme: Lovbryteres erfaringer med elektronisk overvåking

Undersøkelsen ser på erfaringene til 27 dømte lovbryter i Belgia som soner med elektronisk kontroll. Undersøkelsen sier at noe straffedømte foretrakk EK mens andre ikke. EK ses på

som et andregenrasjons alternativ til fengsel for å få ned fengelsespopulasjonen og føre til rehabilitering (Vanhaelemeesch, Vander Beken & Vandeveld, 2014, s. 273).

Good Lives Model (GLM) er en modell som blir sett på og blir brukt i Belgia (Vanhaelemeesch et al., 2014, s. 274). GLM skulle i første omgang se på hvordan rehabilitering fungerer for straffedømte, men den har senere også blitt anvendt hos andre sårbare grupper i samfunnet. GLM er styrkebasert rehabiliteringstilnærming som tar hensyn til straffedømtes personlige mål, preferanser og ønsker, og som tar sikte på å støtte opp egenskapene til straffedømte og påvirke eksterne forhold (muligheter og støtter) slik at den straffedømte kan få sine primærbehov dekket, som er både lovlig og sosialt akseptert. GLM fokuserer på individers styrker fremfor risikoene den straffedømte er ute i samfunnet (Ward & Brown, 2004, s. 246).

EK gikk, som tidligere beskrevet, nasjonalt i Belgia i 2000. Straffedømte kan sone hele eller deler av straffen sin via EK til en bestemt tidsplan. Det belgiske synet på EK er at den er sterkt preget av individualisering av straff og en intensiv overvåking av den straffedømte, både er teknisk og sosialt (Vanhaelemeesch et al., 2014, s. 275). Målet med EK til Belgia er å balansere kontroll og veiledning. Her blir EK sett på som et redskap for kontroll. Straffedømte med EK blir oppfølgt av en rekke programmer både offentlig og privat. EK blir sett på som et alternativ til fengsel, og noen straffedømte må søke seg til EK via fengsel, ofte hvis de har en fengselstraff på mer enn tre år. Av de 27 som deltok i den belgiske undersøkelsen, var det mest menn i alderen 23 til 52 år. Mesteparten av utvalget hadde singel som sivilstatus og over halvparten av utvalget hadde barn. Under halvparten var aktive i arbeidslivet, resten var enten søkende, hjemmeværende eller tok kurs. Soningstiden til de involverte var maks 1 år. De fleste i undersøkelsen hadde erfaring med å sone i fengsel og det var et mangfold i i lovbrudd, fra trafikkløvbrydd til drap (Vanhaelemeesch et al., 2014, s. 276).

Det var bare to av de straffedømte som foretrakk å sone i fengsel fremfor EK. De to trakk frem deres situasjon og levekår som hovedårsaker til at de foretrakk fengsel fremfor EK. De fleste var glade for å kunne fortsette sitt sosiale liv med EK, fremfor å få et avbrudd med fengsel, dette gjaldt særlig familielivet. EK kunne også påføre stress i det sosiale livet, nevnte enkelte. Det ble også trekt frem at det sosiale livet i fengsel kan føre til at de møter likesinnede (Vanhaelemeesch et al., 2014, s. 277-279). Når det gjaldt arbeid, trakk de straffedømte frem fleksibiliteten til EK i Belgia. Undersøkelsen viser at de kan jobbe overtid og skiftarbeid, og ikke var låst til faste arbeidstider. Dem som ikke var tilknyttet en

arbeidsplass, var forpliktet til å søke etter arbeid, og det kom frem at EK ikke var en ulempe. Det var en del økonomiske bekymringer tilknyttet EK i Belgia. Deltakerne i undersøkelsen hadde ikke stor frihet til å takle ekstra kostnader, slik som å være tilgjengelig via mobil og kostnadene ved transport til tilsyn (Vanhaelemeesch et al., 2014, s. 279-280).

Deltakere som hadde tidligere erfaring fra fengsel, trakk frem friheten til kunne velge selv når de trengte å gjøre primære behov, som spise og gå på toalettet som positive trekk ved EK. Det å kunne sone i sitt hjem og ha større eierskap over sin egen soning, var viktig i forhold til å sone i en fengselcelle. Enkelte deltakere i undersøkelsen trakk frem at selv om det var større frihet enn i en celle, kunne de også oppleve begrensinger og det var en utfordring. Som å ikke kunne gå ut i egen hage eller oppgang, det kunne føre til fristelser for å bryte «regelene» (Vanhaelemeesch et al., 2014, s. 280-281). Følelsen av begrenset frihet og viten om at man ble konstant overvåket, kunne slite på den psykisk tilstanden til deltakerene, særlig kunne deltakerne oppleve stress. Ofte var tidspress og følelsen av tidspress årsaken til stress. Dette påvirket også husholdningsmedlemmer til den straffedømte med EK. Det kommer frem i undersøkelse at det var viktig å legge bort tanken at de ble overvåket til enhver tid. Hvis ikke kunne deres mentale tilstand bli dårlig (Vanhaelemeesch et al., 2014, s. 282).

De fleste deltakerene synes det var positivt at det var lett å skjule for omverden at det sonet under EK, da det var bare å gå med tøy som dekket båndet med EK. Dette tonet ned stigma mot deltakerne fra omverden. Enkelte følte de var tvunget til å gå med klær som skjulte båndet. Det å gå lettere kledd en varm dag kunne oppleves som utfordrende, for da kunne omverden oppdage båndet med EK, dermed unngikk de slike situasjoner (Vanhaelemeesch et al., 2014, s. 282). Det ble ikke gitt mye oppmerksomhet av deltakerne i denne undersøkelsen om de fysiske effektene av EK (Vanhaelemeesch et al., 2014, s. 282).

Resultatet av undersøkelsen kan vise til to funn: autonomien til den straffedømte og relatedness eller slektskap. Den straffedømte får mer frihet og handlerom med EK og den kan enklere opprettholde relasjoner med EK i forhold til fengsel (Vanhaelemeesch et al., 2014, s. 283). I forhold til GLM, så viser denne undersøkelsen at EK både tar hensyn til beskyttelse av samfunnet i form av at faren for gjentakelse er nedslående og EK gir mulighet for individet å utvikle et bedre liv. Dette kan medføre til mindre motivasjon til blant straffedømte til å gjenoppta kriminell aktivitet og heller motivasjon til et lovlig liv (Vanhaelemeesch et al., 2014, s. 283).

Undersøkelsen av de 27 straffedømte viser til at de fleste foretrekker EK fremfor fengsel. Det gir de en frihet, selv om denne er begrenset. De som foretrakk fengsel, trakk frem psykologiske utfordringer med EK. I tillegg satt de pris på å være i et miljø med likesinnede (Vanhaelemeesch et al., 2014, s. 283). I en undersøkelse fra et lavsikkerhetsfengsel i Norge kom det også det kunne være utfordrne å sone i et åpen straffelandskap ved at den innsatte kunne oppleve det som utfordrne at de både fikk oppleve frihet, samtidig som vissheten om at de var under straff (Shammas, 2014, s. 113-114). Som tidligere nevnt ble det satt pris på idividualiteten under EK i Belgia, det at det ikke var tidsbegrensinger, men en fleksibel struktur. Det at de kunne sone hjemme, motiverte de til å være hjemme med familie fremfor å være med sitt kriminelle miljø. De kunne leve et tilfredstillende liv med andre (Vanhaelemeesch et al., 2014, s. 284). EK gav de mulighet til å kunne oppnå et godt liv utenfor det kriminelle, som gir de straffedømte mulighet til å ta kontroll over sitt eget liv (Vanhaelemeesch et al., 2014, s. 285).

5. Metode

For å kunne svare på min problemstilling har jeg gjennomgått og fremhevet en del statlige dokumenter, teorier og tidligere forskning. Hovedteksten jeg vil fokusere på er Stortingsmelding 39, *Kriminalomsorgsmeldingen – fremtidens kriminalomsorg og straffegjennomføring* (Meld.St.39 (2020-2021), s. 1). Den gjennomgår hva (den nå forrige) regjeringen og norsk kriminalomsorg vil prioritere i fremtiden. Dermed vil jeg søke etter omtale av elektronisk kontroll i den. Det virker som om EK er et tiltak som er kommet for å bli, derfor anser jeg stortingsmelding 39 om fremtidens kriminalomsorg som et viktig dokument fra statens side om EK. Dermed er jeg også nysgjerrig på hvor stor plass EK opptar i den. På den måten kan jeg bedre si om det er noen fordeler eller utfordringer som EK kan bidra med til norsk kriminalomsorg. Er det virkelighet i det stortingsmeldingen og Kriminalomsorgen beskriver om elektronisk kontroll? Jeg vil anvende en diskursanalyse, som innebærer at man må lese «bak» budskapet og tekstene (Bratberg, 2017, s. 65). Metodeprosessen har vært utfordrende, ved at originaltanken var å gjennomføre en empirisk undersøkelse med å intervju ansatte i friomsorgskontorene om elektronisk kontroll, som jeg hadde opprettet kontakt med, og som var positivt innstilt til prosjektet. Dermed startet prosessen allerede på slutten av fjoråret med å få godkjent gjennomføring intervjuene fra Kriminalomsorgen og NSD, det endte med godkjenning i desember 2021 fra NSD. Kriminalomsorgen brukte lengre tid til å vurdere søknaden min og i slutten av februar 2022 fikk jeg avslag på søknaden. Dermed måtte jeg endre på oppgaven min, og det ble en diskursanalyse.

En av grunnene til at jeg ble overbevist at diskursanalyse var riktig metode, var når jeg oppdaget hvordan Kriminalomsorgen omtalte brudd i vilkår med EK. I delen om elektronisk kontroll i Norge, viser jeg til at Kriminalomsorgens omtale av brudd i soningsvilkår med EK som svært lave tall (Kriminalomsorgen, 2022b, s. 3). Men når vi sammenligner det med rømninger fra lukkede fengsler, så fremstår det som et høyt antall (Kriminalomsorgen, 2021a, s. 56). Hvorfor ordlegger Kriminalomsorgen seg slik? Er det fordi de ser på brudd i soningsvilkår hos EK som mindre alvorlig enn fengsel, noe de antagelig gjør? Kan det også vise at selv om Kriminalomsorgen benytter seg av EK som straff i samfunnet, så skal ikke samfunnet frykte EK? Fordi det er ifølge Kriminalomsorgen få som bryter med vilkårene for EK og dermed får Kriminalomsorgen det til å fremstå som et trygt straffealternativ. Med EK har Kriminalomsorgen flyttet straff fra fengsel ut til samfunnet. Denne ambivalensen i

fenomenet EK, av å leve ute i samfunnet samtidig som en domfelt er under straff som skal gi frihetsberøvelse, gjør man trenger en metode som kan lese ut av tekster og stille seg kritisk til dokumentene. Dermed vil diskursanalyse være nødvendig for å forsøke å se beskrivelser av fenomenet elektronisk kontroll. Hvordan tolke tekstene om EK, hva kan diskursen om EK føre til, hva er årsaksforhold i form av språk som kan føre til handling? (Bratberg, 2017, s. 58-59) Handlingen vil være at EK er en straff som blir utført i samfunnet og samfunnet godtar det.

5.1 Diskursanalyse

Diskursanalyse ser på hvordan språket blir brukt i kontekst av samfunnet, hvordan vi tolker ideer og begreper for å skape en virkelighet (Bratberg, 2017, s. 37). I teorien om diskurs blir det sett på hvordan diskursen påvirker språket og hvordan vi tolker det innenfor noe rammer. Det er ikke mulig å tolke verden som den egentlig er. Derfor er det viktig ifølge diskursanalysen at lesning av ulike dokumenter, må man forholde seg kritisk til ord og setninger som står skrevet. Det er ikke mulig at språket i tekstene representere de faktiske forholdene i verden og derfor må enn anta at det er en mening bak dem. Det finnes alltid noe nye sider eller innfallsvinkler om et tema. Derfor er det viktig å holde seg kritisk til språkbruk når man gjør en diskursanalyse (Johannessen et al., 2018, s. 52-53). I diskursteori vil beskrivelsen av et tema eller fenomen bli definert som representasjon, eller fremstillingen av et fenomen. Min representasjon vil være elektronisk kontroll, altså straff i samfunnet med fotlenke. Dokumentene vil blir brukt til å se hvordan elektronisk kontroll blir representert.. Det vil være noen elementer av EK som vil bli fremhevet ovenfor andre (Johannessen et al., 2018, s. 53). Elektronisk kontroll er fenomenet i dokumentene som kan få ulike representasjoner og EK som fenomen vil ikke bli fremstilt med en nøytral beskrivelse (Johannessen et al., 2018, s. 55). For noen kan elektronisk kontroll bli fremstilt som straff i samfunnet, mens for andre kan det blir representert som en metode for å holde en domfelt i sysselsetting. Den ene fremstiller EK som straff mens den andre fremstiller EK som en måte å holde økonomiske forpliktelser. Begge representasjonene stemmer, men de har ulike innfallsvinkler når det kommer til EK, den ene juridisk og mens den andre er arbeidsforhold. Derfor er det viktig å forstå hvor forfatterne bak dokumentene kommer fra, hva er deres forståelse fenomenet og hvorfor de valgte å beskrive EK som de gjorde.

En felles forståelsesramme vil være en diskurs, det vil si at noe kan bli tatt for gitt. Det forteller hvordan vi kan oppfatte eller tenke om et tema. Er vi innfor eller utenfor diskursen? Et fenomen kan forklares med forståelse av ulike diskurser (Johannessen et al., 2018, s. 58-59). Hvis Kriminalomsorgen beskriver EK som en straffemetode, kan man oppleve det innenfor et juridisk diskurs, og det kan gå igjen i andre områder som domstolene. Men hvis regjeringen beskriver EK som et kostnadseffektivt tiltak, kan man se på det som en økonomisk diskurs, som blant annet kan se innenfor økonomisk politikk eller New public management. Dette viser til at diskurser påvirkes av den representasjonen vi har blitt utsatt for flest ganger. Man blir lært opp til å tenke en viss diskurs avhengig av hvilke representasjoner man har blitt mest utsatt for (Johannessen et al., 2018, s. 59). Jeg som lektorstudent i samfunnskunnskap, og vil ofte tolke diskurs i samfunnssammenhenger for det har jeg blitt lært opp til gjennom min utdanning.

Diskurs kan også påvirke handlinger, ved at vi ikke vet hva som er den virkelige sannheten er, påvirker diskurs mennesker til å tro det er sannheten. Den påvirker samfunnet, fordi vi kan tilegne oss handlinger på grunn av diskurs. Hvis man skal på fotballtrening, så er det ikke det at treningen faktisk skjer som gjør at noen møter opp, men det er det at de tror det er fotballtrening som avgjør om de møter opp. Fotballtreningen forgår uansett om man vet at det skjer eller ikke, men siden du tror møtet skjer, da drar du på fotballtrening. Dermed kan diskurs påvirke handlingsmønstre hos mennesker (Johannessen et al., 2018, s. 61). Derav er legitimitet avgjørende - hvem er avstander? Hvis Kriminalomsorgen skriver at EK er en straff, så tror leserne på det fordi Kriminalomsorgen er en legitim kilde. Men EK kan også være en til hjelp for demente pasienter hvis det kommer beskrivelsen kommer fra et omsorgssenter, selv om det er en overvåking person. I dette tilfelle har diskursen og sannheten om EK endret seg på grunn av avsenderen. Handlinger skjer på grunn av diskurs (Johannessen et al., 2018, s. 62). Det vil nok alltid ha vært en diskurs rundt straff, men bruk av EK som en straffemetode var nok utenkelig tidligere og dermed er det mulig å tenke at det ikke har vært diskurs rundt EK som straff. Men det har seg ikke slik at det er en bestemt at diskurs påvirker andre handlinger. Mennesker kan mene og vite det ene, men handlingene kan være motsatte (Johannessen et al., 2018, s. 65). Vi vet at alkohol er usunt, men noen drikker uansett.

5.1.1 Gjennomføring av diskursanalyse

I en diskursanalyse er vi ikke ute etter å lese hva som står i en tekst, vi er ute etter å tolke hvorfor fremstilles teksten slik, så fokuset er på selve teksten. Hvordan kan en tekst få ut tanker, meninger og handlinger. Hvilken virkelighetsforståelse vil en tekst fremme. I diskursanalysen blir teksten sett på som skapende og aktiv, hva teksten gjør med leserne. Dermed er diskursanalysen mest opptatt av teksten og ikke forfatterne bak teksten (Johannessen et al., 2018, s. 68-69). I diskursanalyse er man interessert i å se på mangfoldet av ulike diskurser, hva er det som kommer frem i teksten. Her finnes det to begreper, *diskursiv kamp* og *diskursiv orden* (Johannessen et al., 2018, s. 70). Hvis det er et visst antall diskurser gitt til et felt eller fenomen vil det være en diskursiv orden. Det vil si at man kan få ulike inntrykk og beskrivelser av et felt eller fenomen og de lever fint med hverandre. Men hvis det er motstridene diskurser og det er kamp om å være den sanne diskursen, da forgår det en diskursiv kamp (Johannessen et al., 2018, s. 70-71). Et aspekt ved en diskursanalyse er at den skal være maktkritisk. Ved det mener jeg at i analysen er det viktig å få frem det som skjules bak teksten, er det et motiv bak? Ofte kan bruk av begrepet effektivisering være en form for å skjule at noen ønsker å bruke mindre penger (Johannessen et al., 2018, s. 82-83). Stiller teksten noen påstander? Da er det viktig å kunne finne ut om teksten har grunnlag for sine påstander (Johannessen et al., 2018, s. 79). Ettersom EK som er en relativt ny soningsform i Norge, er det viktig å kunne se om tekstutvalget kommer gode argumenter bak påstander om EK, og samtidig være kritisk om påstandene for å se om de skjuler et mer negativt motiv. Slik som at EK er en effektiv straffemetode - ville Kriminalomsorgen si det på grunn av at de har mindre budsjett, men det høres bedre ut å skrive effektivisering i stedet for kostnadskutt?

Hvordan foreta en diskursanalyse handler først om å sette seg inne i temaet og finne et tekstutvalg for å analysere. Da er det viktig ikke lese dem lett, men med et kritisk blikk. Når man analyser må man tenke at det ikke er den sanne virkeligheten som blir beskrevet i tekstutvalget, men det er sosial konstruert, dermed også ikke tilegne seg meninger om sannheten, men se flere sider. I en diskursanalyse er viktig å forstå hva slags tekst du leser. I tekstutvalget om EK er det hovedsakelig rapporter, artikler og meldinger til Stortinget som blir brukt. Dermed er det viktig å vite hva slags tekster det er og hvor de kommer fra. Til slutt

må man se på hva hensikten med teksten er, hva er det teksten forsøker å få frem og hva det kan føre til i et samfunnsmessig perspektiv (Johannessen et al., 2018, s. 73-76).

5.2 Tekstutvalg

Mitt tekstutvalg er basert på såkalte casespesifikke dokumenter på grunn av at jeg innhenter informasjon fra et område jeg studerer, som vil være blant annet Kriminalomsorgen. Noe av tekstutvalget vil også være forskningsdokumenter, det vil si dokumenter som er artikler, bøker eller rapporter som belyser et tema. (Tjora, 2021, s. 196). Valgene av dokumenter er blitt tatt på grunnlag av utvalgskriterier, slik at jeg ikke ser på alle aspekter ved straff og norsk kriminalomsorg (Tjora, 2021, s. 197). De må omhandle elektronisk kontroll, fotlenke, straff i samfunnet og fremtidens strategier for Kriminalomsorgen. Noe av tekstutvalget, særlig forskningsdokumentene vil være et slags tilleggsdata til oppgaven. Det er fordi de vil fungere som et verktøy til å se ulike diskurser og se om representasjonen av EK som det statlige beskriver, stemmer med forskning på feltet (Tjora, 2021, s. 201-203). For å finne tekster og forskning på området, har jeg tatt i bruk blant annet oria.no. og pensumlitteratur fra tidligere studiefag, Sosiologisk spesialisering ved UiA. Hovedtekstene vil være Stortingsmelding 39 og faktaark om EK per august 2021. Selv har jeg brukt faktaarket om EK fra januar 2022 tidligere i oppgaven med å beskrive EK i Norge. Jeg velger å ha et dypere innblikk på faktaarket om EK fra 2021 fordi Kriminalomsorgen selv henviser til dette på sin egen nettside om statistikk om EK. Faktaarket kom under pandemien og tallene er dermed ikke i like stor grad påvirket av pandemien, samt at den er laget i samme periode som Stortingsmelding 39. Tilslutt vil jeg se på et *virksomhetsstrategi for Kriminalomsorgen* i perioden 2021-2026 (Kriminalomsorgen, 2021b). Dette vil også fungere som en brikke i puslespillet om EK i Norge. Innholdet i tekst 1 som er Stortingsmelding 39, som omhandler hvordan tilstanden til norsk kriminalomsorg og ser på fremtidens kriminalomsorg og fremtidige straffegjennomføring. Den ser på alle sider av norsk kriminalomsorg og forsøker finne frem veien videre, samt at den presenterer data. Den kommer også med kritikk og utfordringer i norsk kriminalomsorg (Meld.St.39 (2020-2021)). Det skal sies at denne meldingen til Stortinget ble avvist. Tekst 2 er et faktaark om EK med tittelen, *Straffegjennomføring med Elektronisk Kontroll* (Kriminalomsorgsdirektoratet, 2021). Denne teksten omhandler tilstanden til EK i Norge. Den er fra august 2021. Den tar for seg nøkkeltall og informasjon om hvem, hva og hvordan elektronisk kontroll blir gjennomført i Norge (Kriminalomsorgsdirektoratet, 2021). Tekst 3 er *Virksomhetsstrategi for Kriminalomsorgen, 2021-2026* (Kriminalomsorgen, 2021b). I denne teksten blir strategien og målene til norsk

kriminalomsorg lagt frem. Den ser på utfordringer og hvordan Kriminalomsorgen angripe utfordringene. Den legger en vei for Kriminalomsorgen i tidsperioden 2021-2026 (Kriminalomsorgen, 2021b).

5.3 Etisk refleksjon

I min masteroppgave vil jeg innta et sosialkonstruktivistisk syn. I konstruktivismen kan ikke forskeren og virkeligheten skilles, fordi den sosiale virkeligheten både er i utvikling og er dynamisk, og følgelig er ikke virkeligheten konstant. Det er oppfattelsen til forskeren om hva som er virkelig og hvordan den blir konstruert som gjelder. Dermed vil det variere fra forsker til forsker, siden oppfatningen av virkeligheten varierer. I sosialkonstruktivismen konstruerer virkeligheten sammen med andre, gjennom kommunikasjon og interaksjon. Mennesker blir påvirket av andre mennesker til handlinger og meninger, og mennesker kan konstruere sine egne virkeligheter, som fører til at disse virkelighetene vil være forskjellige, dermed vil oppfattelser og vektlegginger av fenomener variere fra forsker til forsker. Det vil si at en forsker aldri er helt nøytral om temaet som blir studert (Postholm & Jacobsen, 2018, s. 49-51). Som jeg skrev i innledningen så har jeg allerede blitt eksponert for hvordan norsk kriminalomsorg blir oppfattet – at man skal straffe humant og at denne humane metoden fører til lavere tilbakefall enn andre land. Dermed er jeg ikke nøytral og vil anta at Kriminalomsorgen er dyktige nok til å velge metode for hvordan de skal arbeide med og straffe domfelte, på en måte som etaten mener er mest hensiktsmessig. De tankene jeg sitter inne med, er todelt: Den ene er at jeg tenker at det ikke er en særlig allmennpreventiv straff mens det andre er at det kan være et godt tiltak for dem som sitter på mindre dommer, slik at de kan opprettholde sine forpliktelser ute i samfunnet, noe som vil gjøre at straffen får liten grad av innvirkning på den domfeltes familierelasjoner og forholdet til arbeidsgiver. Dermed er jeg ikke nøytral. Jeg har ingen partipolitisk tilhørighet, men vil si at jeg befinner meg i sentrum av den politiske skalaen, dermed kan jeg ha sympati for enkelte konservative politiske verdier. Dette skal påvirke meg minimalt, når jeg leser og analyser stortingsmeldingen, selv om jeg kanskje har sympatier for deler av den politikken som blir presentert. Heller ikke her er jeg nøytral og en viktig del av sosialkonstruktivistiske forskningsprogrammet er at det heller ikke er mulig å oppnå denne nøytraliteten.

6. Empiriske funn og analyse

Hvordan fremstiller staten Norge straff med elektronisk kontroll i samfunnet, og hvilket grunnlag legger dem til grunn for at elektronisk kontroll er en hensiktsmessig straffemetode? Tekstutvalget vil være todelt. Den første delen vil vise regjering og stortingets syn, altså de folkevalgte og det politiske synet på EK. Den andre delen vil være en presentasjon av byråkratenes syn på EK, dem som faktisk utfører arbeidet med EK, Kriminalomsorgen. Hovedteksten vil være *Melding til Stortinget 39, kriminalomsorgsmelding- fremtidens kriminalomsorg og straffegjennomføring*, hvor politikerne presenterer EK. De to andre tekstene kommer fra Kriminalomsorgen og kriminalomsorgsdirektoratet, faktaark per august 2021 om *straffegjennomføring med elektronisk kontroll og virksomhetsstrategi for Kriminalomsorgen* (Kriminalomsorgen, 2021b; Kriminalomsorgsdirektoratet, 2021; Meld.St.39 (2020-2021)). Stortingsmeldingen bestod ikke testen i Stortinget og ble sånn sett ikke innført, men den viser holdninger og policy til straff hos tidligere regjeringen, og deres oppfatning av Kriminalomsorgen. Dermed er det mulig å anta at Solbergregjeringen har påvirket Kriminalomsorgen siden de satt med makten norsk politikk i 8 år, ved at Kriminalomsorgen er en offentlig virksomhet som blir styrt av staten.

6.1 Stortingsmelding 39; Kriminalomsorgsmelding - Fremtidens kriminalomsorg og straffegjennomføring

Melding til Stortinget er noe en regjering benytter seg av til å beskrive og forklare hvordan tilstanden er til ulike virksomheter og organer som staten kontrollerer. Disse meldingene er offentlige. Stortingsmelding 39, eller melding til Stortinget 39 omhandler fremtidens straffegjennomføring og kriminalomsorg, og den er relevant i forhold til tilstanden og status til elektronisk kontroll i Norge. Fra Kriminalomsorgen selv, blir EK omtalt som et tiltak som skal sikre straffegjennomføring og redusere fengselskøene i Norge ved å øke kapasiteten i norsk kriminalomsorg (Kriminalomsorgen, 2022b, s. 2). Dermed kan man anta at EK vil være en stor del av dagens og fremtidens kriminalomsorg. Solbergregjeringen står bak stortingsmelding 39 som omtaler av fremtiden til norsk Kriminalomsorgen (Meld.St.39 (2020-2021), s. 5). Solbergregjeringen satt i to perioder og den tilhørte høyresiden av norsk politikk, altså den konservative siden i Norge. Stortingsmelding 39 kom i deres siste periode, dermed skal den høyrestyrte regjeringen hatt tid til å sette sitt preg på norsk kriminalomsorg. Dermed vil jeg anta først at den vil ha elementer som kan være konservative fremfor liberale ideer, som blir forbundet med venstresiden i politikken. EK eller straffegjennomføring med

EK tør jeg påstå er en nokså liberal tanke. Det er nærliggende å tro at mange tenker på fotlenke som en mildere straffegjennomføring enn i fengsel.

6.1.1 Hvordan fremstår EK i Stortingsmeldingen

Første inntrykket av Melding 39, samsvare med tankene til Mjåland og Ugelvik om Kriminalomsorgens nyeste virksomhetsstrategi fra 2021 (som jeg senere vil komme tilbake til), hvor det virker som Kriminalomsorgen ønsker å nå ut til et publikum (Mjåland & Ugelvik, 2021, s. 220). Jeg oppfatter at stortingsmelding 39 forsøker å fremme et positivt inntrykk av EK. Når man søker opp elektronisk kontroll i teksten, blir det ofte brukt i setninger hvor det skal bidra positivt til Kriminalomsorgen, første gang EK fremkommer i teksten, kommer det frem at EK bidrar til å redusere fengselskøer (Meld.St.39 (2020-2021), s. 7). Noe som viser at det finnes en utfordring i Kriminalomsorgen, men at EK kan bidra til å løse denne utfordringen for Kriminalomsorgen. I stortingsmelding 39 er elektronisk kontroll nevnt en rekke ganger. Ved et raskt begrepsøk i dokumentet, så forekommer begrepet elektronisk kontroll på hele 19 av 84 sider. Det vil si at EK blir omtalt på om lag 22 prosent av sidene til stortingsmeldingen, og selve begrepet forekommer minst to ganger per side der det er omtalt. Når jeg har arbeidet og lest gjennom stortingsmeldingen, har jeg også søkt på straffegjennomføring i samfunnet, utfordringer i Kriminalomsorgen, for å kunne drøfte senere om EK, kan være en alternativ løsning for de utfordringene og om dokumentet samsvarer med tidligere forskning.

Forsiden av dokumentet setter tonen for dokumentet, og det sier mye om hvilket virkelighetsbilde som dokumentet ønsker å skape. Det som er mest framtrøden med tanke på diskursen til stortingsmeldingen om Kriminalomsorgen, er forsiden av dokumentet. Her kommer det en visuell fremstilling av dokumentet, der det er brukt fire bilder, hvor tre av er nokså nøytrale, mens et er ikke nøytralt. Det første bilde viser et bygg, hvor man kan tenke med diskursen av meldingen er et fengsel, men det er mulig å mistolke bilde, det kan være hvilket som helst bygg uten kontekst av dokumentet. Det andre bildet er en form for matlaging av en mannlig tatovert person, igjen det er mulig å tolke bildet i flere retninger. Det tredje bilde derimot er et tydelig bilde av en mann med fotlenke rundt ankelen som går kledd i vanlig tøy, hvor fotlenken er i sentrum av bilde. Det er svært vanskelig å misforstå det bildet eller tenke annet at diskursen er straff og fengsel. Et annet inntrykk bildet med fotlenken skaper, er at fotlenke er for alle, ved at mannen i bilde går med vanlig tøy. Tidligere har nok

fotlenke vært assosiert med hvitsnipp kriminalitet og menn i dress. Dermed kan det tolkes at Kriminalomsorgen vil vise at fotlenkesoning ikke er en mild straff for forntningsmenn, som ved fotlenkesoning slipper billigere unna enn resten av fengselspopulasjonen. Det siste bilde ser ut som et slags bedriftsmøte hvor en kvinne står med en plakat med teksten *endring*, mens resten av møtet sitter rundt et bord og ser på plakaten. Endring er sentralt i Kriminalomsorgen, ved at kriminelle skal endre sine tidligere vaner til å bli lovgylde borgere av et samfunn. Derfor er det mulig å tenke at det er sammenheng med kriminalomsorg, men igjen det er mulig å tenke at ordet endring passer inn i andre områder enn Kriminalomsorgen (Meld.St.39 (2020-2021), s. 1).

Det vil si at representasjonen av elektronisk kontroll allerede er på forsiden til stortingsmeldingen. Det er også det mest tydelige, fordi at det er nesten ikke mulig å tenke at fotlenke har en annen tilhørighet enn i Kriminalomsorgen. Det setter en standard, at det vil være sentralt i dokumentet og at bildene er satt i en kontekst hvor de er plassert under tittelen og overskriften av dokumentet. De andre bildene som blir brukt på forsiden er nokså positive og nøytrale bilder, men det er ikke bildet av fotlenken, men det er satt i en positiv setting. Uten tittel og overskrift ville det nok vært mulig å ha tenkt at disse fire bildene i en kontekst av Kriminalomsorg, fordi fotlenkebildet gir det inntrykket. Uten fotlenkebildet ville det nok vært vanskeligere å tenke hva slags kontekst de ville blitt brukt i, fordi at de tre andre bildene er så nøytrale. Dermed er fotlenkebildet utslagsgivende for tolkning av forsiden av dokumentet.

6.1.2 Kriminalomsorgens utfordringer ifølge Stortingsmelding 39

I stortingsmelding 39 så oppfatter jeg at EK blir sett på som en løsning for utfordringer til norske fengsler. Stortingsmeldingen viser til en del utfordringer med å straffegjennomføre i fengsel. Kriminalomsorgen erkjenner at det har vært rettmessig nasjonal og internasjonal kritikk for bruken av isolasjon i norske fengsler. Stortingsmeldingen erkjenner også i dette dokumentet at norske fengsler kan være en arena for radikaliserings, som vil si at nye innsatte kan bli påvirket og i verste fall radikaliseret av andre innsatte (Meld.St.39 (2020-2021), s. 10-11). Det hevdes at det er to måter å bli radikaliseret på i fengsel: en intern og en ekstern radikaliserings. Ekstern radikaliserings forekommer ved kontakt med omverdenen utenfor fengselet, ofte i form av nettkontakt eller bestemt litteratur (Westrheim & Eide, 2019, s. 247). Den interne radikaliserings foregår innenfor fengselets murer. Som innsatt kan det være lett

å miste seg selv og sin identitet, og dermed kan man søke etter en tilhørighet. Det kan være andre innsatte som påvirker og har innflytelse over andre innsatte, ofte er de innsatte i en form for asymmetrisk maktforhold (Westrheim & Eide, 2019, s. 247-248). Fengsel er en ekstrem form for kontroll over et menneske, hvor du mister kontakt med daglige rutiner og sosiale relasjoner. Det er dermed ikke rart at innsatte kan oppleve å miste seg selv. Det er verdt å merke seg at det fremkommer i stortingsmelding 39 at det er relativt få kvinner som soner i norske fengsler, og det har ført til at fengslene i Norge i stor grad er blitt organisert ut i fra mannlige innsattes behov. Det har påvirket tilgang til aktiviteter, arbeidstrening, fengselsarkitektur og sikkerhetshensyn, men også helsetilbudet i fengslene. Dette kom også til uttrykk fra FN i 2017, som uttrykte bekymring for kvinners helsetilbud i fengsler (Meld.St.39 (2020-2021), s. 37-38).

6.1.3 Tilstanden til EK

Ifølge stortingsmeldingen må fremtidens straffegjennomføringer være i tråd med kriminalitetsbilde og teknologiske løsninger som er tilgjengelig, slik at straffegjennomføringsformer kan videreutvikles og tilpasses. Videre skriver stortingsmeldingen at EK bør fortsatt ha begrensninger i hvilke type lovbrudd og tidsrammer for gjennomføring dom ute i samfunnet ved EK, men at EK kan baseres på den domfeltes individuelle behov og risiko (Meld.St.39 (2020-2021), s. 11). Noe som kan minne om *Good lives model* (Ward & Brown, 2004, s. 246). Vil det si at i fremtiden kan man forvente at det vil bli flere som soner ute i samfunnet med en eller annen form for elektronisk kontroll?. Automatisering har jo ført til at mye av tilbud av varer og tjenester foregår digitalt, og kanskje vil nye kriminalitetsbilde ikke være med bruk av makt eller vold, men heller med teknologi? Soningskøene har variert de siste 10 årene, men siden 2018 har det økt og det blir beskrevet som en utfordring for norsk kriminalomsorg. I stortingsmeldingen kommer det frem at som et tiltak for å redusere soningskøene og det økende behovet for fengselsplasser, økte regjeringen kapasiteten med 500 plasser ved straffegjennomføring i samfunnet med elektronisk kontroll. Tidsrammen for EK ble også utvidet fra fire til seks måneder (Meld.St.39 (2020-2021), s. 7).

Covid-19 er nok også en årsak til hvorfor EK ble en utvidet praksis i Norge.

Smitteverntiltakene førte til en forlenget soningskø. Men det er interessant hvordan økningen av kapasitet for straff i samfunnet med EK fremkommer i stortingsmeldingen: *Regjeringen har iverksatt en rekke tiltak for å tilpasse kapasiteten for straffegjennomføring til det faktiske*

behovet (Meld.St.39 (2020-2021), s. 7). Det kan vise til at det har følt at det har vært mer behov for straff i samfunnet og enn i fengsel. Solberg-regjeringen ønsker nok også å fremstå som at de er løsningsorienterte og at det er viktig for de å få frem at i de sin regjeringstid, har de håndtert utfordringer som Covid-19 pandemien med nytenking og refleksjon.

6.1.4 Straff: Hvordan og hvorfor?

Det er domstolene i Norge som har ansvaret for å dømme en kriminell til straff. Det kommer frem i stortingsmeldingen at de siste 10 årene har det vært en nedgang i antall dømte. I 2019 dømte domstolene 16 900 straffereaksjoner, noe som var en 28 prosent nedgang fra 2010 men nedgangen er begynner i 2016. Av de 16 900 ble ca. 8 600 dømt til ubetinget fengsel (Meld.St.39 (2020-2021), s. 17). Men som undersøkelsen til Andresen, Hyatt & Telle fra 2020 viser til at det har blitt en økning i antall dommer som er ubetinget, og at strafferammene er innenfor vilkårene for å søke EK hos Kriminalomsorgen (Andersen et al., 2020, s. 141). Det kommer frem i stortingsmeldingen at Kriminalomsorgens hovedmål for straff og straffegjennomføring er todelt, Den ene siden er sikkerhet for samfunnet og den andre er rehabilitering og tilbakeføring for den straffedømte til samfunnet (Meld.St.39 (2020-2021), s. 14). Dermed er det Kriminalomsorgen som skal straffe, overfører Kriminalomsorgens verdier og ønsket adferd til den domfelte, litt som Foucault skrev om at foreldre straffer ulydige barn, for oppnå ønsket adferd (Foucault, 1977, s. 261). I Norge skal straff ha tre virkninger: individpreventiv, allmennpreventiv og den skal opprettholde en sosial ro. At en straff skal virke individpreventiv betyr at den skal hindre en domfelt til å begå ny kriminalitet. Straff som er allmennpreventiv, er en straff som avskrekker allmenheten/samfunnet til å avstå for å gjøre kriminalitet. Den sosiale roen kommer fra gjengjeldelsesteori, hvis man begår kriminalitet kan man forvente å bli straffet for handlingen av samfunnet (Meld.St.39 (2020-2021), s. 14). Straff som blir gjennomført i et fengsel skal blant annet forsøke å oppnå disse virkningene, men det kan også føre til svikt. Kriminalomsorgen mener at god sikkerhet under straffegjennomføring vil føre til rehabilitering, men de innsatte som soner i fengsel kan også få skadevirkninger av soning i fengsel. Disse kan være institusjonalisering og passivisering. Dette kan motvirke rehabilitering og utgjøre en trussel for samfunnet etter gjennomført soning (Meld.St.39 (2020-2021), s. 14). Her presenterer stortingsmeldingen et selvkritisk blikk om fengsler og setter EK i et godt lys. Med at EK bidrar til bedre rehabilitering enn fengsel, uten at de presiserer hva slags type fengsler som blir omtalt. Demografien til de to, har nok også noe å si. Fengselspopulasjonen har begått verre

kriminalitet enn dem som er på dom og straffegjennomfører med EK. Dermed er utgangspunktet for rehabilitering skjevt fordelt.

Videre skriver stortingsmeldingen for at Kriminalomsorgen skal kunne oppnå hovedmålet for straff, følger de et humanistisk menneskesyn og prinsipper for straffegjennomføring i Norge. Prinsippene er rettferdighetsprinsippet, normalitetsprinsippet, prinsippet om progresjon i straffegjennomføring og nærhetsprinsippet. Kriminalomsorgen er også pliktig til å ivareta rettsikkerhet til den domfelte og samtidig sørge for likebehandling uansett bakgrunn, religion, seksualitet eller andre lignende forhold hvor diskriminering kan forkomme. Det skal gis et likeverdigt tilbud, men også rom for individualisering etter behovet til den domfelte (Meld.St.39 (2020-2021), s. 14-16). Rettferdighetsprinsippet betyr at den straffedømte ikke mister sine borgerrettigheter. Straffen er frihetsprøvelse (Meld.St.39 (2020-2021), s. 14). Normalitetsprinsippet er at straffegjennomføringen skal være så normal og lik en samfunnstilværelse som mulig innenfor forsvarlige og sikre rammer. Et poeng er å gi en sjanse til å mestre hverdagen og dermed må de straffedømte kunne planlegge økonomien og lage sin egen mat som et eksempel på normalisering. Både rettferdighetsprinsippet og normalitetsprinsippet fører til at Kriminalomsorgen må samarbeide andre etater i staten og særlig de som utgjør velferdsstaten (Meld.St.39 (2020-2021), s. 15). En skadet straffedømt skal kunne få lik legehjelp uansett hva den har gjort. Rettstaten skal sikre rettighetene til alle borgere. Dette blir kalt forvaltningssamarbeids. Prinsippet om progresjon i straffegjennomføring har hensikten at den domfelte skal kunne tilpasse livet i samfunnet etter straffegjennomføring, ved at det gradvis gis mer frihet under straffegjennomføringen. Det kan til med gis tillatelse til å sone siste del ute i samfunnet hvis det er hensiktsmessig. Målet er at den domfelte ikke skal sone på et høyere sikkerhetsnivå enn strengt tatt nødvendig (Meld.St.39 (2020-2021), s. 15). Nærhetsprinsippet går ut på at den domfelte skal være nær hjemstedet når den gjennomfører sin straff. Det er for å skape sosial nærhet til venner og familie. Det er ikke alltid realistisk å virkeliggjøre nærhetsprinsippet – på grunn av manglende kapasitet, som for eksempel egne egnede kvinnefengsler eller at den straffedømte ønsker å komme bort fra omgivelser og miljø som har bidratt til et kriminelt liv. Straffegjennomføring via elektronisk kontroll i hjemmet bidrar til å realisere nærhetsprinsippet (Meld.St.39 (2020-2021), s. 15-16).

6.1.5 Straff i samfunnet med elektronisk fotlenke.

Det kommer frem i dokumentet at elektronisk kontroll ble i mai 2014 en landsomfattende ordning, som straffegjennomføring. Den har per denne stortingsmelding 500 plasser. Prinsippet er at den domfelte soner i egen bopel ute i samfunnet og er under overvåking av Kriminalomsorgen. Den som soner får en fotlenke rundt ankelen, hvor fotlenken er tilknyttet en elektronisk mottaker som er plassert i domfeltes bopel. Ved forsøk å fjerne fotlenke vil Kriminalomsorgen bli varslet. Ved en ubetinget fengselsdom, hvor dommen eller den resterende dommen er kortere enn 6 måneder, er det mulig å sone ute i samfunnet under elektronisk kontroll. Det blir opplyst at før 2020 var gjennomføringstiden på 4 måneder. Det er den straffedømte selv som kan søke til Kriminalomsorgen om gjennomføring av straff med elektronisk kontroll. Den domfelte må oppfylle visse kriterier og forutsetninger for å kunne for å kunne være under elektronisk kontroll. Den domfelte må kunne vise til egen bopel og er i en eller annen form for sysselsetting, enten arbeid eller utdanning. Risikoen for samfunnet blir ivaretatt ved at det er visse type kriminalitet skal ikke ifølge straffegjennomføringsforskriften sone under EK. Grov vold eller seksuallovbrudd er slike lovbrudd(Meld.St.39 (2020-2021), s. 21-22). I tillegg er de mulig å anta at motivasjonen for å gjøre form for motstand mens en domfelte straffegjennomfører med EK kan være mindre enn i fengsel. Ved å gjøre en form for mild motstand i fengsel kan det oppleves som frihetsfølelse (Lundeberg & Mjåland, 2012, s. 9), ved å gjøre motstand med EK, som å ikke dra på jobb, kan det føre til fengsel for den domfelte.

I 2020 innførte Kriminalomsorgen ny digital teknologi for å ivareta sikkerheten til samfunnet og overvåking av vilkår for soning. Den nye teknologien gav Kriminalomsorgen mulighet til å sjekke identiteten til den domfelte og rusbruk. Det ble også en ny sporingsteknologi som kunne befestet geografisk posisjon og bevegelse til den domfelte. Den nye sporingsteknologien tas kun i bruk dersom det sikkerhetsmessig nødvendig. For domfelte under 18 år eller som ikke er soningsdyktige, har Kriminalomsorgen en plikt i å vurdere om det er hensiktsmessig å la den sone under EK selv om dommen bryter ved tidsrammen på 6 måneder og lovbrudds kategoriene (Meld.St.39 (2020-2021), s. 21-22).

6.1.6 20 år med utvikling; Straff i samfunnet.

Ifølge stortingsmeldingen har Norge klart å håndtere endringene i samfunnet og i kriminaliteten, samtidig fortsatt å forene sikkerheten for samfunnet med rehabilitering av straffedømte. Utviklingstrekk de siste 15 årene er at registeret kriminalitet har hatt en stor nedgang siden midten av 2000-tallet. Det har blitt færre som soner sine dommer i fengsel, men de som soner er mer krevende og har alvorlige dommer bak seg (Meld.St.39 (2020-2021), s. 26). En annen årsak som stortingsmeldingen viser til at færre soner i fengsel, er at narkotikalovbrudd har de siste 15 årene sonet og gjennomført narkotikaprogrammer i samfunnet. Tidligere ville narkotikalovbrudd som f.eks. ruspåvirket kjøring gjennomført straffen i fengsel (Meld.St.39 (2020-2021), s. 34). Straffegjennomføring i samfunnet har økt betraktelig og siden 2018 har det vært en større populasjon som straffegjennomfører i samfunnet enn i fengsel (Meld.St.39 (2020-2021), s. 26). Det har blitt en reduksjon i antall fengselsdommer siden 2010, den har falt med 24 prosent. Lengden på en ubetinget dom har økt, noe av forklaringen kan være at straffegjennomføring via EK har økt siden den ble innført i 2008 ifølge stortingsmeldingen. Det har også vært en økning av ubetingede fengselsdøgn avvirket med EK siden 2010. (Meld.St.39 (2020-2021), s. 29-30). Men siden 2016 har det blitt redusert antall fengselsdøgn i norske fengsler, dette gjelder også om EK inkluderes (Meld.St.39 (2020-2021), s. 40). Stortingsmeldingen viser til at antallet med straffegjennomføring via EK hadde en markant økning fra 2008 til 2014, deretter har det stabilisert seg, samtidig har straffereaksjonen samfunnsstraff vært på en nedadgående kurve i samme tidsrom. Det er 28 000 som har gjennomført straffen sin via EK siden 2008, og det er ca. 48 000 domfelte som har søkt til Kriminalomsorgen om å få gjennomført straffen sin via EK per januar 2020. I 2020 var det til enhver tid 358 straffedømte var under EK. Totalt var det 3 500 saker som ble iverksatt, hvor 358 saker var overføring fra fengsel. Rusdommer er den mest vanlige dommen blant den som straffegjennomfører med EK, i 2019 stod de for mer en halvparten av dommene. 20 prosent av dommene i 2019 var fra vinningslovbrudd eller eiendomstyveri (Meld.St.39 (2020-2021), s. 33).

6.1.7 Rehabilitering og EK; Norge mot Norden.

Stortingsmeldingen sammenligner situasjonen i Norge med andre land i Norden. Den viser til at Norge sammen med Island kommer best ut i Norden når det kommer tilbakefall og rehabilitering. Det er et lavt tilbakefall til kriminalitet etter å ha straffegjennomført i Norge. Dem som soner under et høyt sikkerhetsnivå, har som oftest høyre tilbakefall enn de som

soner under lavere sikkerhetsnivå. Straffedømte som soner under EK, har den laveste tilbakefallsraten. Men det nevnes i stortingsmeldingen at det kan være mørketall og at gruppen under narkotika- og eiendomslovbrudd har en høyt tilbakefallsrate (Meld.St.39 (2020-2021), s. 39-40). Elektronisk kontroll er ikke unikt for Norge. Det blir benyttet av alle de nordiske landene og tidsbegrensning på 6 måneder gjelder i alle de nordiske landene. Finland skiller seg ut ved at retten kan dømme folk til EK, hvis de soner hele dommen eller helgjennomfører straffen med EK. Hvis deler av dommen skal sones ved EK, er det Finlands svar på Kriminalomsorgen som beslutter det (Meld.St.39 (2020-2021), s. 45).

6.1.8 Morgendagens EK.

Et av målene til Kriminalomsorgen, er at det skal være progresjon gjennom soningen. Derav er det viktig at det er organisatorisk utvikling og samarbeid mellom fengsler og friomsorgskontorer (Meld.St.39 (2020-2021), s. 49) Friomsorgskontorene har blant annet ansvar for straffegjennomføring med EK (Meld.St.39 (2020-2021), s. 71).

Det kommer frem i stortingsmeldingen at regjering vil fortsette med tidsbegrensninger og lovbrudds kategorier, til dem som straffegjennomfører med EK. Men regjeringen ser at økt bruk av EK vil være hensiktsmessig og gunstig i forhold til at EK oppfyller nærhetsprinsippet ved å sone i egen bopel. Regjeringen ser fordeler med at den domfelte ikke vil få avbrudd i arbeidslivet eller utdanning og henviser til at tilbakefallsraten har blitt redusert med 15 prosent på 2 år, dette er målt ett og to år etter straffegjennomføring (Andersen & Telle, 2022, s. 70). Særlig positiv effekt er det blant dem som ikke har begått kriminalitet tidligere. Den allmennpreventive effekten frykter regjeringen vil bli svekket med EK. Derfor vil det ikke bli økning i EK ved å endre på vilkårene for tidsbegrensning og lovbrudds kategoriene. Det kommer frem i stortingsmeldingen at regjeringen ser potensialet i EK til å bli mer effektivisert. Det kommer også frem at regjeringen ønsker å se på muligheter til at EK kan være et alternativ til varetektsfengsling blant ungdom. Slik at det ungdom kan unngå negative konsekvenser ved å være i varetektsfengsling. Regjeringen ønsker også å gjennomgå straffegjennomføring etter behovene og risikoen til den domfelte å se om det kan bli effektivisert gjennom EK eller andre digitale kontrolltiltak. Blant annet er det mulig å med EK blant straffedømte på sykehus eller i institusjon (Meld.St.39 (2020-2021), s. 52-53).

6.1.9 Ressursbruk; effektivisering og kostnadsbesparelser i Kriminalomsorgen.

Det kommer frem i stortingsmeldingen at norske friomsorgskontorer har i dag flest ansatt per aktive saker sammenlignet med andre europeiske land. Det er 19 ansatte per 100 sak i norske friomsorgskontorer. De siste årene har det blitt flere høysikkerhetsfengselsplasser som har erstattet lavsikkerhetsfengselsplasser, noe som krever flere ressurser fra norsk kriminalomsorg (Meld.St.39 (2020-2021), s. 68-69). Med det viser stortingsmeldingen at det er satsing på tunge domfelte og EK, men hva med dem som ikke behøver å sone i høysikkerhetsfengsler eller ikke passer inn i EK, må de til høysikkerhetsfengsler med tyngre kriminelle? Det virke som at regjeringen fjerne mellomsjiktet av sonings alternativer med å erstatter lavsikkerhetsfengsler med høysikkerhet (Ljosland, 2022). Staten ved Statsbygg eier norske offentlige fengsler, som fører til at Kriminalomsorgen må leie fengselsplasser av Statsbygg og det har kommet med en økende utgift. Eldre fengsler er i dag ikke tilpasset til en effektiv fengselsdrift og tilbud til de innsatte- det kreves nybygg og oppløfting av eldre fengsler. (Meld.St.39 (2020-2021), s. 70-71). Igjen er ikke stortingsmeldingen redd for å være kritisk mot egen virksomhet og fengsel. Regjeringen ønsker at effektivisering, invasjon og økt digitalisering skal løse fremtidige utgifter, som er forventet å bli høyere. Regjeringen har utviklet en digitaliseringsstrategi for offentligsektor, hvor Kriminalomsorgen ligger under. Strategien er å støtte en digital transformasjon i det offentlige.

Samtidig i 2015 ble avbyråkratiserings- og effektiviseringsreformen innførte, kalt ABE-reformen. Denne reformen stiller krav til offentlige virksomheter til å bli mer effektive og kutte driftskostnader. I perioden 2014-2017 kommer det frem i dokumentet at friomsorgskontorene økte sine kostander, mens fengslene hadde kuttet sine. En av årsakene er at friomsorgskontorene har i løpet av denne perioden fått flere oppgaver (Meld.St.39 (2020-2021), s. 71). Dette viser jo en konservativ økonomisk linje som man kan forvente av en høyreregjering. Stortingsmeldingen fremhever EK som et tiltak som har endret og effektivisert Kriminalomsorgen. EK har bidratt/ført til at halvparten av nye innsatte slipper å sone i fengsel, men straffegjennomfører med EK. Det er viktig for Kriminalomsorgen å fortsette å se etter ny teknologisk utvikling, men samtidig ikke neglisjere viktigheten av menneskelig samhandling og nærhet (Meld.St.39 (2020-2021), s. 72). Stortingsmeldingen beskriver selv at elektronisk kontroll kan bidra til Kriminalomsorgen med å effektivisere og

kutte kostnader. EK kan forenkle og effektivisere seg etter behov og risiko til den domfelte. Dette kan bidra til at ressursene Kriminalomsorgen innehar kan bli brukt til en mer effektiv straffegjennomføring (Meld.St.39 (2020-2021), s. 74). Er elektronisk kontroll som et tiltak økonomisk motivert eller motivert ut ifra mer humanstraff? Politisk er begge sidene appellerende, men økonomisk kontroll er nok den mest motiverende faktoren for en konservativ regjering. Samtidig kan domfelte med fotlenke arbeide ute i samfunnet og være en del av verdiskapningen istedenfor å være bare en utgift for staten.

6.2 Kriminalomsorgen: Faktaark om EK

Hvordan presenterer byråkratene elektronisk kontroll? Som tidligere skrevet er Kriminalomsorgen ansvarlig for elektronisk kontroll i Norge, det er dem som utfører arbeidet med straff på statens bestilling. I tekst 2, *straffegjennomføring med elektronisk kontroll* (Kriminalomsorgsdirektoratet, 2021) av kriminalomsorgsdirektoratet, som er en kort rapport som viser til tilstanden til EK i Norge ved hjelp av tekst og grafer. Den er som sagt produsert av dem som har ansvar for å håndtere domfelte i Norge. Representasjonen av EK kommer positivt ut. Den viser til at EK er et godt tiltak for Kriminalomsorgen og den domfelte. Dokumentet starter med å presisere at *EK bidrar til økt kapasitet i Kriminalomsorgen* (Kriminalomsorgsdirektoratet, 2021, s. 1). Noe som egentlig betyr at det blir mindre fengselskøer, dermed mindre belastning for den delen av Kriminalomsorgen. Videre innleder dem med å uttrykke at det er trygg form for straff, som ivaretar både den domfelte og samfunnet. Ofrene av kriminalitet blir ikke nevnt i rapporten, Det er mulig å anta at ofrene blir påvirket av straff i samfunnet på grunnlag at den domfelte kan sone i egen bopel og være i arbeid, hvis den domfelte har begått kriminalitet i eget lokalt samfunn. Denne siden av kriminalitets- og straffebildet viser ikke faktaarket om EK noe til. Rapporten bruker grafer for å vise forhold mellom EK og fengsel, iverksatte saker og hva slags type kriminalitet dem med EK har begått og kjønnsforskjeller (Kriminalomsorgsdirektoratet, 2021, s. 1-3). Blant annet viser faktaarket at ruspåvirket kjøring er den vanligste formen for kriminalitet av dem som gjennomføre straff med fotlenke ute i samfunnet (Kriminalomsorgsdirektoratet, 2021, s. 3). Faktaarket beskriver altså den generelle tilstanden til EK i Norge og tar et slags bilde av den og presenterer det kort her. Dokumentet velger å påpeke at Kriminalomsorgen har et godt kontrollapparat til å kunne oppdage brudd i soningsvilkår. De skriver at

Kontrollen er så omfattende at uregelmessigheter blir oppdaget og nødvendige restriktive beslutninger treffes døgnet rundt, alle dager i uken
(Kriminalomsorgsdirektoratet, 2021, s. 4).

Det viser jo til noe av det samme som stortingsmeldingen 39, det finnes ressurser i friomsorgskontorene (Meld.St.39 (2020-2021), s. 68-69). Dette er også en form utad kommunikasjon fra Kriminalomsorgen som påpeker at de er klare for å trygge samfunnet hvis det oppstår en situasjon som bryter med soningsforholdet, for å vise at EK er en trygg og sikker straffegjennomføring med tett oppfølging. Den viser til at brudd i vilkårene fører til fengsel for den domfelte. Dokumentet gjennomgår også bruk av EK og hvordan selve fotlenke som er verktøyet for EK fungerer. Samtidig har dokumentet fokus på unge domfelte, at denne gruppen kan få særbehandling (Kriminalomsorgsdirektoratet, 2021, s. 3-4). Det fremkommer et interessant ordvalg eller begrepsvalg for å beskrive hva elektronisk kontroll er en del av. Forfatterne bruker strafferettspleien som det overordnede begrepet (Kriminalomsorgsdirektoratet, 2021, s. 5). Dette er jo et tvetydig begrep, akkurat som navnet kriminalomsorg, hvor du har et negativt ladet ord slått sammen med et positivt ladet ord. Dokumentet avslutter med å vise til sin internasjonale anerkjennelse for sitt arbeid med EK og likhet med andre nordiske land. Det fremhever også at Kriminalomsorgen arbeider med en sikker og god som er nyttig for både den domfelte, pårørende til den domfelte og samfunnet. Basert på evalueringer. Denne fremstillingen er det mulig å stille spørsmål til, fordi de referer blant annet til KRUS, som er deres egen utdanningscenter (Kriminalomsorgsdirektoratet, 2021, s. 4-5)

6.3 Virksomhetsstrategi

Tekst 3 er virksomhetsstrategien til Kriminalomsorgen i tidsperioden 2021 til 2026, som er et dokument som er utformet nesten som en PowerPoint-presentasjon med farger, bilder og lite tekst. I dette dokumentet blir ikke elektronisk kontroll, fotlenke eller straff i samfunnet nevnt med ord. Men det er mulig å anta at EK kommer frem bak teksten og det er en del av strategien. Selv om det ikke fremkommer med ord, men på siste side fremkommer det et bilde av en person av fotlenke med logoen til Kriminalomsorgen på bildet (Kriminalomsorgen, 2021b, s. 32). Bildebruken i dokumentet er mye av det samme som i stortingsmeldingen, hvor det blir brukt nokså nøytrale bilder i dokumentet for å sette stemningen. Dokumentet er personlig signert av Lise Sannerud, direktør for kriminalomsorgsdirektoratet. Som tidligere

skrevet er det enkelte som hevder at dette dokumentet søker offentligheten (Mjåland & Ugelvik, 2021), og vil la offentligheten vite hva som er de fremtidige planene til Kriminalomsorgen. Jeg tenker det er nyttig at en direktør som har et stort samfunnsoppdrag går ut og forsøker å dele strategiene til virksomheten. Det kommer frem i teksten at Kriminalomsorgen anser særlig seks drivkrefter som vil spille en avgjørende faktor for Kriminalomsorgen i fremtiden og deres strategiske landskap for hvordan de skal utføre sitt samfunnsoppdrag (Kriminalomsorgen, 2021b, s. 13). To av disse drivkreftene omhandler teknologi, samfunnet blir mer digitalt og at *ny teknologi påvirker straffegjennomføring og tilbakeføring* (Kriminalomsorgen, 2021b, s. 15). EK er jo en teknologi som gjør det mulig å straffegjennomføre i samfunnet. Delgjennomføring er å sone siste del av straffen sin med EK, vil være en teknologi som påvirker tilbakeføring (Kriminalomsorgen, 2021c, s. 23). En annen av de seks drivkreftene er at Kriminalomsorgen vil ha *mindre økonomisk handlingsrom og behov for effektivisering* (Kriminalomsorgen, 2021b, s. 15). Elektronisk kontroll vil være en faktor i alle disse drivkreftene, dermed mener jeg det legitimt å anta at EK har en stor rolle for fremtidens strategi. EK er en del av 50 prosent av de drivkreftene som de selv anerkjenner som en viktig del av Kriminalomsorgens samfunnsoppdrag. I dokumentet kommer det frem hva slag situasjon som de ønsker seg i fremtiden, hvor de anser seg selv som fremtidsrettet med tanke på straffegjennomføring hvor ansvarliggjøring av den domfelte er et mål for fremtiden (Kriminalomsorgen, 2021b, s. 23). Det fremkommer også noen andre mål for fremtiden i dokumentet. Blant annet at de vil ha utvikle en digital infrastruktur, i det sikkerhetsmessige arbeider søker de etter nye digitale løsninger. Alt dette kan virke som de vil bli mer en digital virksomhet, noe de selv anerkjenner i dokumentet (Kriminalomsorgen, 2021b, s. 23-27). Igjen faller EK inn i alle disse kategoriene.

7. Avsluttende diskusjon og konklusjon

Her vil jeg forsøke å svare på problemstillingen min, som omhandler fremveksten av elektronisk kontroll i Norge og som stiller spørsmålet: *Hva er utfordringene og fordelene med denne nye soningsformen?* Ved å se på hvordan tekstutvalget presenterer EK og sette dette i sammenheng med tidligere forskning og se på om det er grunnlag for hvordan staten og Kriminalomsorgen selv presenterer EK med forskning. Hva er de antatte fordelene og utfordringene som blir presentert? Det kan også oppstå noen tvetydigheter, at noe både er en fordel og utfordring, og som dermed blir presentert under begge kategorier, altså en hybrid av fordel og utfordring. Jeg vil først fremlegge fordelene med EK, deretter vil jeg se på utfordringene. Det er tre aspekter ved hvem EK kan være en fordel eller utfordring for: Det kan være den domfelte, samfunnet som helhet eller Kriminalomsorgen som institusjon, dermed vil det kunne oppstå at en fordel for den ene som ikke alltid er en fordel for den andre. Det er ønskelig at EK tilbyr en fordel for flest mulig sider.

7.1 Fordeler

For Kriminalomsorgen vil EK være overvåking som fører til selvregulerende handlinger ute i samfunnet av domfelte og det kommer frem at dette er tilfelle for mer en 90 prosent av dem som gjennomfører straff med fotlenke ute i samfunnet (Kriminalomsorgen, 2022b, s. 3). Dette er noe begreper som det panoptiske fengsel, disiplin og kontrollsamfunnet også tar opp – at kontroll fører til regulering av handlinger og adferd. Alvorlighetsgraden av kriminaliteten begått av dem som straffegjennomfører med EK, er relativt moderat. Selv om det ikke er så stort fokus på ofrene i dokumentene, kan Kriminalomsorgen ved å opprettholde begrensninger i hvem som kan straffegjennomføre med EK (Meld.St.39 (2020-2021), s. 21-22) likevel ekskludere visse type lovbrudd fra hjemmesoning, og dermed ta hensyn til ofre av den begåtte kriminaliteten. Dette gir et grunnlag for Kriminalomsorgen til å si at EK er et trygt og sikkert straffalternativ (Kriminalomsorgsdirektoratet, 2021, s. 1). Det som går igjen i dokumentene fra tekstutvalget er kritikk mot fengsler mens EK blir fremstilt som et positivt tiltak.

Elektronisk kontroll fremstår som en løsning på problemene og kritikken som er rettet mot norske fengsler. Prinsippene som Kriminalomsorgen baserer straff på blir i større grad oppfylt med EK enn ved bruk av tradisjonell fengselsstraff. Først og fremst blir nærhetsprinsippet oppfylt ved at domfelte straffegjennomfører i hjemmet. For den som soner siste del av dommen sin med EK, altså delgjennomføring (Kriminalomsorgen, 2021c, s. 23), vil

prinsippet om progresjon i straffegjennomføring gjelde ved at den domfelte gradvis får større frihet i løpet av soningstiden (Meld.St.39 (2020-2021), s. 15). En hverdag i og nær hjemmet er mer normalt enn en hverdag i fengsel; dermed blir også normalitetsprinsippet oppfylt, noe vi kommer tilbake til i diskusjonen om fordeler ved bruk av EK. Det er lett å tenke seg at straffegjennomføring i samfunnet virker mindre allmennpreventivt enn tradisjonell fengselsstraff, og det er det gode grunner til å anta kan stemme: Det vil nok kunne ha en mindre avskrekkende virkning å sone hjemme enn direkte i fengselsanstalt. Men som det fremkommer av undersøkelsen om straff i hjemmet i Belgia, finnes det faktisk en del smerter forbundet med såkalt hjemmesoning, blant annet at de domfelte faktisk opplevde begrensinger i bevegelsesfrihet og en følelse av konstant overvåking, som kunne føre til at den domfelte kjente på psykologiske utfordringer knyttet til bruken av EK (Vanhaelemeesch et al., 2014, s. 282-283). Dermed vil kanskje EK anta en individualpreventiv effekt, fremfor en allmennpreventiv virkning (Meld.St.39 (2020-2021), s. 14), siden disse nye soningsmertene ikke er tilstrekkelig godt nok kjent for allmenheten. Men det fremkommer i hvert fall i undersøkelsen at dem som straffegjennomfører med EK kjenner på en straff.

Til sammenligning opplevde innsatte ved et lavsikkerhetsfengsel på en norsk «fengselsøy» en slags forvirring, fordi de følte seg fri, samtidig opplevde de seg selv som fanger, ved at de innsatte kunne dra på jobb, men de måtte være tilbake innen et gitt tidspunkt; dermed forklarte en innsatt i undersøkelsen at det likevel føltes som et fengsel, til tross for lavere sikkerhetsnivå (Shammas, 2014, s. 110) – også selv om de hadde frihet til å dra til og fra arbeidet i løpet av fengselssoningen. Denne opplevelsen av forvirring kan sammenlignes med EK, der den domfelte drar på arbeid og er i en forholdsvis normal setting, men der den sonende må hjem innen visse tidspunkter for å ikke å bryte med soningsvilkårene. Dermed mister fangen en viss grad av autonomi. Ved at fangene føler det slik, kan samfunnet utenfor få tilfredsstilt behovet for at straff «ute i samfunnet» faktisk oppleves som en subjektiv, til dels smertefull straff for den domfelte.

En fordel som elektronisk kontroll tilbyr, er autonomi til den domfelte selv.

Kriminalomsorgen selv påpeker at det har vært et problem med for utstrakt bruk av isolasjon i fengselssammenheng (Kriminalomsorgen, 2021c, s. 28), og her vil jo det motsatte ytterpunktet være EK, ved at den domfelte kan sone ute i samfunnet – i eget hjem med en fotlenke – og med mulighet til å dra fra og til arbeid eller studiested. Her får Kriminalomsorgen en anledning til å vise at de prøver å skifte fokus fra den negative omtalen

om isolasjon og demonstrere at de er fremtidsrettet. Det at den domfelte ikke må forholde seg til en fengselscelle eller fengselsrutiner, gjør at den domfelte ikke mister så mye autonomi, rent bortsett fra bevegelsesfriheten utenfor arbeid og bopel. I en artikkel av kriminologen Thomas Ugelvik fremgår det at en av grunnene til friksjon eller motstand i fengsler er at de innsatte ikke har autonomi over maten som blir servert i fengsel (Ugelvik, 2011, s. 54), noe som man regner med er et primærbehov. De innsatte har ikke kontroll på hva slags mat de blir servert eller til hvilket tidspunkt den blir servert. Dermed kan de oppleve å miste en del av seg selv. Ingen mennesker har helt like matpreferanser, og det vil alltid forkomme variasjon; i artikkelen kommer det frem at de innsatte ønsket mer gjenkjennelig mat, ikke den standardiserte norske maten som ble servert i fengselet, dermed har norske fengsler opplevd at de innsatte tar bokstavelig talt maten i egne hender og laget mat på cellen ulovlig (Ugelvik, 2011, s. 50-52). Denne formen for motstand, kan ses på som uskyldig motstand, med at den innsatte for tiden i cellen til å bli litt mer levelig (Lundeberg & Mjåland, 2012, s. 16). Ved å kunne sone i egen bopel vil den domfelte ha autonomi til å kunne lage den maten de selv måtte ønske, når den domfelte måtte ønske det. Da vil ikke den domfelte miste kontrollen over det primærbehovet som mat er, og dermed kan det bidra til å gjøre soning bedre for den domfelte og ikke føre til et stort avbrudd fra en normal hverdag. Et annet aspekt ved autonomien til den domfelte er det faktum at EK, ifølge Kriminalomsorgen, bidrar til at den domfelte ikke får et brudd i sine sosiale eller økonomiske forpliktelser (Kriminalomsorgsdirektoratet, 2021, s. 1). Ved at den domfelte får frihet til å arbeide, kan den domfelte bidra med verdiskaping til samfunnet fremfor bare å være en statlig utgiftspost i tidsperioden personen ellers ville sonet i fengsel. I tillegg bidrar EK med at den domfelte kan få større frihet til å være sammen med sine nærmeste, som nære familiemedlemmer, og disse får også større anledning til å tilbringe tid med den domfelte, i stedet for en innsnevret og til dels utfordrende besøkstid i fengsel. Det er en emosjonell verdi at en domfelt kan tilbringe tid med sin familie, som samtidig kan virke motiverende på rehabiliteringsforløpet (Vanhaelemeesch et al., 2014, s. 278). En domfelt mor eller far får mulighet til å opprettholde kontakten med barna sine, og barn får ikke et avbrudd eller må møte opp i et fengsel for å besøke sin forelder, noe som kan være en emosjonell påkjenning for barnet.

Opprettholdelsen av den domfeltes sosiale og økonomiske forpliktelser er et av nøkkelargumentene fra både Kriminalomsorgen og i stortingsmeldingen for hvorfor det er rasjonelt å tillate gjennomføring av straff ute i samfunnet ved hjelp av EK. Det gjør at de som er kvalifisert til å straffegjennomføre med EK faktisk kan opprettholde en så normal hverdag

som mulig; normalitetsprinsippet fremkommer da også i stortingsmeldingen som et viktig aspekt av straffegjennomføringen (Meld.St.39 (2020-2021), s. 15). Den domfelte kan ha personer som er økonomisk avhengige av den domfelte eller den domfeltes ressurser og arbeidsinnsats. Dermed fører EK som straffegjennomføring til at bare ett element av den domfelte blir straffet: Det får ikke konsekvenser for de andre elementene, slik som fengsler gjør, hvor både kropp, sjel og pårørende til den domfelte også i en viss grad er under en straff. Dette kan vi knytte tilbake til Gilles Deleuze sitt begrep om 'dividuals' eller 'divider' (Deleuze, 1992, s. 5): Straffen gjelder ikke alle aspekter av personen. Den domfelte får opprettholdt roller som arbeidstaker og andre sosiale roller. Det er kun bevegelsesfriheten som blir avgrenset, og dermed opprettholder individet større grad av autonomi. Arbeider den domfelte i et lite firma, for eksempel, vil kanskje et opphold borte fra arbeid føre til at bedriften ikke kan utføre arbeid eller opprettholde avtaler og dermed ikke bidra like godt til verdiskaping i samfunnet. I en lavinntektsfamilie, kan et avbrudd i tilgang til penger føre til at regninger forblir ubetalte og kan føre til en negativ økonomisk spiral til den domfeltes familie. Dermed er det kanskje ikke tilfeldig at EK ble omgjort til en nasjonal ordning i 2014 under nettopp en konservativ regjering som gjerne vektlegger viktigheten av verdiskaping (Meld.St.39 (2020-2021), s. 22). Flere i arbeid, og flere med tilgang til økonomisk kapital, fører til mindre avhengighet av økonomisk støtte og stønader fra staten, som vil være fordelaktig fra et bedrifts- og samfunnsøkonomisk perspektiv, samtidig som det bevarer normalitetsprinsippet til Kriminalomsorgen og gir større autonomi til den domfelte sammenlignet med et fengselsopphold. Det at den domfelte ikke får avbrudd fra arbeidslivet kan føre til at den domfelte med større sannsynlighet vil klare seg etter straffegjennomføring enn dem som soner i fengsel (Skarðhamar, 2013, s. 23-26), og den domfelte vil dermed kunne komme til å motta mindre økonomisk støtte fra det offentlige i ettertid av soningsforløpet. Det å opprettholde arbeid kan føre til noe lavere tilbakefallsrate ved straffegjennomføring med EK (Andersen & Telle, 2016, s. 41). Det er jo et uansett skille i demografien til EK i forhold til fengsel, ved at de må være sysselsatt for å kunne sone med EK. Ved å opprettholde jobb og kunne leve i egen bopel fant en undersøkelse i Belgia ut at det ga dem mulighet til å endre seg selv, og bli lovlige med kontroll over egen person (Vanhaelemeesch et al., 2014, s. 285).

Økonomisk er det lavere kostnader knyttet til det å gjennomføre en straff med EK enn i fengsel; EK vil dermed kunne frigjøre økonomiske ressurser for Kriminalomsorgens del. Denne utviklingen er synlig i Belgia, hvor de har hatt EK noen år lengre enn i Norge (Beyens & Roosen, 2017, s. 20). Det fremgår også av stortingsmeldingen at den daværende

regjeringen mente EK kunne føre til reduserte kostnader (Meld.St.39 (2020-2021), s. 74), noe tallene fra Belgia også tyder på. Det er verdt å ta sammenligningen mellom EK og det panoptiske fengselet. En av hensiktene til panoptisk kontroll var at fangene skulle ha følelsen at de kunne bli overvåket til enhver tid av det «allseende øye» i fengslet, og det skulle føre til ønskelig oppførsel fra fangene (Strub, 1989, s. 40-41), som skulle føre til en mer kostnadseffektiv drift. En videreføring av dette i den moderne verden er EK, hvor fengselet ikke lenger trenger å bestå av en bygning eller celler for å overvåke eller kontrollere den domfelte. Alt dem trengs er en fotlenke rundt ankelen til den domfelte. Så kan fengselsbetjentene sitte på kontor og få tilkalling hvis det er begått et brudd i vilkårene. Både stortingsmeldingen og Kriminalomsorgen fremmer synet at EK bidrar til effektivisering ved å redusere fengselskøer fordi det blir økt kapasitet i soningsanstaltene (Kriminalomsorgsdirektoratet, 2021, s. 1). Dermed fremstår EK som et verktøy for reduksjon av fengselskøer og overpopulasjon i fengsler og straffegjennomføring med EK gjør at det blir mer kostnadseffektivitet enn fengsel, som i sin tur fører til økt kapasitet i systemet. Det medfører at fra en domfelt er dømt, tar det kortere tid til den domfelte påbegynner sin soning og gjennomfører sin straff. Dette er en fordel for den domfelte, Kriminalomsorgen og samfunnet. Dermed soner den domfelte sin straff som samfunnet har gitt dem og er underlagt kontroll av Kriminalomsorgen, i stedet for at den domfelte må vente på straff ute i samfunnet uten kontroll.

Ifølge stortingsmeldingen er ikke forholdene i norske fengsler tilrettelagt for kvinnelige domfelte, fordi norske fengsler stort sett er designet etter mannlige innsattes behov (Meld.St.39 (2020-2021), s. 38). Samtidig blir det erkjent at det er vanskelig å følge nærhetsprinsippet; dermed kan kvinner bli plassert i et fengsel langt fra hjemstedet (Meld.St.39 (2020-2021), s. 9). Her tilbyr EK nok en fordel ved at kvinner ikke behøver å sone i mannsdominerte fengsler, men ute i samfunnet med EK i eget hjem, gitt at dommen tillater det. Fra stortingsmeldingen kommer det nokså kritiske syn på norske fengsler; det kommer frem blant annet at man opplever en utfordring med radikaliserings blant noen innsatte. De tunge innsatte kan påvirke andre innsatte til sitt ideologiske syn, uten at motstemmer kommer til for å motvirke radikaliserings (Meld.St.39 (2020-2021), s. 10-11). Her tilbyr også EK en mulighet for å forhindre eksempelvis førstegangs sonere til å komme i kontakt med personer med radikale ideologiske holdninger, når den førstegangsdomfelte er i en ny og mest sannsynlig sårbar posisjon. Førstegangsdomfelte vil også bli beskyttet mot psykologiske utfordringer som kan oppstå i fengsel, samtidig at de slipper å møte med

kriminalitetskolen, hvor mer erfarne kriminelle kan påvirke dem (Andersen & Telle, 2022, s. 69).

Ved innføring av EK har Kriminalomsorgen tatt første steg i retning av en digital straffeinfrastruktur og videreføre det til ny teknologisk utvikling innenfor feltet. Den digitale infrastrukturen er noe Kriminalomsorgen selv søker å utvikle (Kriminalomsorgen, 2021b, s. 23). Omvendt voldsalarm er blant annet en ny teknologi som har blitt utviklet og som kan leses i lys av fengselsmyndighetenes bruk av elektronisk kontroll; det er ulike formål og instanser, men analoge teknologier og kontrollregimer, riktignok med ulike grupper. Omvendt voldsalarm fungerer slik at en som har fått besøksforbud går med en fotlenke og kan da ikke nærme seg det området uten at politiet blir varslet. I mai 2022 kom det et forslag til Stortinget fra en Høyre-storingsrepresentant om økt bruk av denne teknologien (Hjetland et al., 2022).

7.2 Utfordringer

En utfordring er at det kan virke som om Kriminalomsorgen i en viss grad henviser til seg selv, blant annet gjennom KRUS, når de foretar en evaluering (Kriminalomsorgsdirektoratet, 2021, s. 4-5); det kan medføre svekket troverdighet hos et så viktig samfunnsorgan.

Uavhengige kilder er viktige når Kriminalomsorgen foretar en evaluering. Selv om det skal være en distanse mellom KRUS og Kriminalomsorgen, vil det gjerne likevel være den tilsynelatende nærheten mellom de to institusjonene som vil utgjøre det avgjørende bildet for den generelle befolkningen. Det vil også være mulig å diskutere den allmennpreventive kraften som EK har overfor befolkningen. Den er nok mange som oppfatter EK som en form for «myk» straff og som dermed ikke er særlig avskrekkende, noe Solberg-regjeringen også anerkjente (Meld.St.39 (2020-2021), s. 52). Nærhetsprinsippet fører også potensielt til nærhet til kriminelle miljøer og kriminalitetens ofre: Ved at den domfelte er ute i samfunnet kan det kontakt med det kriminelle miljøet fortsette, noe som kan motvirke rehabilitering, og kontakt med mellom den domfelte og ofre for kriminalitet kan også oppstå.

Elektronisk kontroll har hatt en påvirkning på det norske samfunnet siden det ble innført, og det juridiske systemet skal fungere uavhengig, men etter innføring av EK, kan det virke som norske dommere dømmer flere til ubetinget fengselsdom fremfor betinget fengselsdom (Andersen et al., 2020, s. 141). En betinget fengselsdom kan påvirker fengsler, hvis man bryter med vilkårene, men EK gjør det. I og med at det har blitt økt kapasitet og

gjennomføringstid med EK i samfunnet (Kriminalomsorgsdirektoratet, 2021, s. 1), vil det da være mer fristende for norske dommere å gi en ubetinget fengselsdom fremfor betinget? Noe en rapport fra SSB kan tyde på (Andersen et al., 2020, s. 141). Da påstår jeg at dommernes preferanse kan stilles spørsmål ved, med at de gir noen en ubetinget dom på 6 måneder er det stor sannsynlighet at EK vil bli tatt i bruk. Det er en utfordring for samfunnet først og fremst, men vil den domfelte få riktig straff for forbrytelsen fordi dommeren ser at denne personen vil passer kriteriene til EK? Dommere gir Kriminalomsorgen mulighet til å bruke EK mer. Dermed følger de den tidligere regjeringens ønske om bruk av EK. Stadig flere lavsikkerhetsfengsler blir lagt ned og det blir stilt spørsmål ved hvorfor slike fengsler blir lagt ned når det er påvist at de påvirker tilbakefall med positivt fortegn; disse lavsikkerhetsfengslene er åpne fengsler, hvor de innsatte har en «innelåst» bosituasjon, men kan dra til og fra arbeid (Ljosland, 2022). Er det slik at Kriminalomsorgen ønsker å erstatte lavsikkerhetsfengsler i fremtiden med EK? Færre lavsikkerhetsfengsler i Norge kan føre til et større skille mellom straffegjennomføringsformer ved at det finnes færre mellomting mellom EK i samfunnet og høysikkerhetsfengsler. Hva skjer med de domfelte som ikke kan sone med EK? På grunn av nærhetsprinsippet kan en domfelt sone i høysikkerhetsfengsel og dermed være utsatt for radikalisering eller en fengselsskole av andre innsatte (Meld.St.39 (2020-2021), s. 10-11), dermed påvirke rehabiliteringen til den domfelte. Kan slike kontraster skape et klaseskille mellom fengselspopulasjonen? En domfelt må som oftest være sysselsatt for å sone med EK, ved å ikke være sysselsatt må en domfelt sone i fengsel dermed kan det skape et mer utfordrerne utgangspunkt etter soning for den domfelte. Dermed kan det tenkes at EK er et forskjells skapende tiltak. Ved at den domfelte er sysselsatt og dermed oppfyller kriteriene til Kriminalomsorgen for EK, dermed kan den fortsette å være sysselsatt ute i samfunnet og mota godene fra å være sysselsatt og sosiale relasjoner, mens andre som ikke oppfyller kriteriene til EK for ikke samme mulighet.

Det vil bli redusert økonomisk handlingsrom til Kriminalomsorgen ifølge Virksomhetsstrategien for Kriminalomsorgen, og Kriminalomsorgen skal bli mer effektiv (Kriminalomsorgen, 2021b, s. 15). Effektivisering blir bare et annet ord og mer positivt begrep for rimeligere drift. Stortingsmelding 39 viser til at friomsorgskontorene har flere ansatte per domfelt enn andre nordiske land (Meld.St.39 (2020-2021), s. 68-69). Samtidig ble det påbegynt en avbyråkratiseringsreform i 2015 (Meld.St.39 (2020-2021), s. 67), som tilsvarer at byråkratene skal bli færre og mer effektive, de ansatte hos friomsorgskontorene er såkalte bakkebyråkrater for staten (Lipsky, 2010, s. 3). I Belgia startet EK med stor grad av

individuell oppfølging, men den har blitt mer standardisert og effektivisert de siste årene (Beyens & Roosen, 2017, s. 20). Dermed er det mulig å tenke seg at når Kriminalomsorgen får svakere økonomi og følger en strategi om mer effektivisering at oppfølgingen under EK også skal bli billigere og dermed ikke inneholde en like solid oppfølging. Det har kommet en del teknologier som gjør at ansatte i friomsorgskontorene ikke trenger å møte fysisk med den domfelte; friomsorgskontorene kan benytte seg av videotjenesten VIS for å opprettholde kontakt med den domfelte uten at måtte dra fysisk ut til den domfelte (Kriminalomsorgen, 2021c, s. 65). Dette sparer tid og frigir ressurser for friomsorgskontorene ved at de ikke trenger å reise for å møte domfelte, og dermed vil de kunne oppnå en høyere grad av effektivisering. Via VIS kan for eksempel også friomsorgskontorene foreta fjernalkoholmåling, ved at den domfelte filmer seg selv at den domfelte tar alkoholtesten, noe som ikke være den best mulige metoden og kan lett antas å være ikke like troverdig, som fysisk tilstedeværelse. Utfordringen for friomsorgskontorene vil være å kunne gi den domfelte et godt rehabiliteringstilbud som kan være positivt for samfunnet i form av lavere tilbakefallsrate og med færre midler fra det offentlige. Samtidig er denne kostnadseffektive digitale infrastrukturen en mulighet for transformert til andre deler av staten, for å overvåke andre gruppe mennesker. Elektronisk kontroll blir brukt til å overvåke pasienter som ikke kan ta vare på seg selv, og domfelte som må overvåkes som en del av straffen. Men hva om elektronisk kontroll blir flyttet til andre deler av statens oppgaver (Shammas, 2018, s. 114)? Over i Deleuzes kontrollsamfunn, hvor ulike deler av samfunnet der menneske blir overvåket og kontrollert. En utfordring vil være ikke la denne ekstreme formen for overvåking flyte over i andre statskontrollerte virksomheter, med tanke på borgernes personvern. Private aktører tjener store summer på overvåkings teknologien, hvor de samler inn data og handlingsmønstre fra private bruker som enten er uvitende eller ufrivillig gir data bort til private aktører, som igjen kan tjene store summer på informasjon (Brusseau, 2020, s. 18). I noen tilfeller kan det bli sett på som frihet, valgmuligheter, og utvikling som folket gir bort på bekostning av personvern (Deleuze, 1992, s. 7). Det er fremdeles borgernes data og valg, ikke statens – staten skal i en ideell verden verne om borgerne, ikke utnytte dem.

På samme måte som i helse- og omsorgssektor, hvor det på 1990-tallet foregikk en avinstitusjonalisering fra at pasientene bodde på institusjoner til å oppholde seg i eget hjem (NOU 2001: 22, 2001, s. 49), vil økt bruk av EK være et tiltak som kan fungere avinstitusjonaliserende på Kriminalomsorgen, ved at domfelte går fra være innsatte i fengsler til å sone i egen bolig. Dermed blir fengselet i praksis forflyttet ut i samfunnet. Med

elektronisk kontroll ender de innsatte opp med å bære fengselet med seg ute i samfunnet og dermed følge fengselets regler i samfunnet og være under kontroll av Kriminalomsorgen ute i samfunnet. Det er ikke slik at straffen med EK blir synlig for personen på gata, men på arbeidsplassen og i hjemmet vil straffen bli synlig. Fotlenken kan skjules relativt lett ved å bruke bukser, men Payne og Gainey (1998) fremhever at det er forskjell mellom menn og kvinner, hvor kvinner føler det er litt vanskeligere å skjule fotlenken ved at de fikk pålagt en slags dresskode som ikke innebar kjoler eller skjørt (Payne & Gainey, 1998, s. 158). Synligheten av EK vil hovedsakelig være at den domfelte må forholde seg til resten av samfunnet under overvåking og kontroll fra Kriminalomsorgen. En utfordring for den domfelte er at den vil hele tiden få en form for bekreftelse at hen er under kontroll, fordi den domfelte ikke kan gjøre som andre ute i samfunnet. To undersøkelser viser at dette kan føre til fristelser hos den domfelte om å bryte reglene (Payne & Gainey, 1998, s. 158; Vanhaelemeesch et al., 2014, s. 280-281). Fengselscellen blir i praksis byttet ut med eget hjem (Payne & Gainey, 1998, s. 153-154). Selv om Kriminalomsorgen omtaler brudd i vilkårene ved EK som relativt fåtallige, er det fremdeles omlag 1400 domfelte som har begått brudd i soningen (Kriminalomsorgen, 2022b, s. 3).

Kriminalomsorgen beskriver at EK gir domfelte mulighet til å ivareta sine sosiale relasjoner under straffegjennomføringen (Kriminalomsorgsdirektoratet, 2021, s. 1), ved at fengselscellen blir byttet ut med en slags husarrest i hjemmet. Vi kan dermed tenke oss at familien dermed på sett og vis blir omgjort til medfanger som soner en slags straff sammen med den domfelte. Familien vil også bli påvirket av soningsforholdene til den domfelte: En person som sonet med EK beskrev at samboeren var like mye i husarrest som den domfelte selv (Payne & Gainey, 1998, s. 157). Familiemedlemmer og samboere går på en måte gjennom et slags «sekundærfengsel» ved å bo sammen med en domfelt med EK, familiemedlemmer kan oppleve at fengslets rutiner kan komme inn i husstanden. En amerikansk studie utforsker hvordan konene til innsatte opplevde soningen til mennene deres i fengsel, hvor det kommer frem at konene opplevde at fengslet rutiner blir tatt ut til dem, dermed lever de også i et «sekundærfengsel» ved at de må følge fengselets rutiner og regler for å være i kontakt med mennene (Comfort, 2008, s. 14-15). Familiene må ikke følge reglene til Kriminalomsorgen mens den domfelte straffegjennomfører med EK, men de kan bli påvirket. Hvis en ansatt fra Friomsorgen forsøker å ta kontakt med den domfelte med et uanmeldt kveldsbesøk vil det også påvirke familien til den domfelte, ved at de også kan bli forstyrret i sine gjøremål og hverdagsrutiner. Hva med alkoholforbruk i husstanden, vil hustrandsmedlemmer risikere

ovenfor den domfelte å drikke alkohol med viten at en fra friomsorgen kan komme uanmeldt på besøk? Dermed skape et inntrykk av det er en mulighet for alkoholinntak av den domfelte. Familien må godkjenne soning til den domfelte og de er i stand til å oppdage brudd på vilkårene til EK. Dermed er familien i en maktposisjon ovenfor den domfelte, samtidig som de er i et slags kvasisoningsforhold med den domfelte, noe som kan minne om mild form for hierarkisk panoptisk organisering i husstanden (Strub, 1989, s. 43). Ved at den domfelte lever med familien, kan privatlivets fred for familiens del bli invadert ved at den domfelte har begrensinger, blant annet knyttet til inntak av rusmidler. Hvis den domfelte begår vilkårsbrudd, vil familier bli satt i en vanskelig situasjon. Skal de se bort fra bruddet eller melde fra? Dermed blir «tysting» en potensiell problemstilling for juridisk uskyldige familiemedlemmer. I det panoptiske fengselet var det ønskelig at medfanger informerte på hverandre (Strub, 1989, s. 47). Man kan forestille seg en situasjon der familiemedlemmene overvåker den domfelte og rapporterer om det skjer noe brudd på vilkårene. I en undersøkelse kommer det frem at familien i stor grad ansvarlig for alt på utsiden av huset mens den domfelte er i husarrest, som nødvendige innkjøp (Payne & Gainey, 1998, s. 157-158). Selv om dette ikke er tilfelle i Norge, så er familien ansvarlig for deler av soningen til den domfelte, ved å være støttespiller, miljøarbeider og samtalepartner. Da fordeler Kriminalomsorgen ut forpliktelser til sosiale relasjoner til å ivareta den domfelte som etaten selv ville båret under et fengselsopphold. Staten tar i bruk en emosjonell arbeidskraft som på sett og vis utfører et gratisarbeid for staten. Særlig familien vil operere som en slags agent eller aktør for og på vegne av staten. Arbeidsplassene blir også en del av ansvaret som staten frigir seg fra. Det samme vil gjelde skolen, hvor lærer må tilrettelegge for undervisning som er tilpasset vilkårene til den domfelte. Dette er i en viss grad kostnadseffektivt for Kriminalomsorgen, men er det også en noe ambivalent praksis. Kriminalomsorgen gir den domfelte mulighet til å ivareta forpliktelser i familien, men familien må i sin tur i en viss grad ta vare på den domfelte.

7.3 Konklusjon

Denne masteroppgaven har forsøkt å gi en beskrivelse av elektronisk kontroll i Norge og vurdere hvorvidt beskrivelsen fra staten sammsvarer med funn fra tidligere forskning. Forslag til ny forskning vil være, for det første å sette søkelys på ofrene, og for det andre å avdekke hvilken påvirkning elektronisk kontroll har på familiemedlemmer til dem som soner. Det første forslaget til ny forskningen er å utforske ofrene, ved at nærhetsprinsippet fører den

domfelte ut i sitt lokale miljø, kan også det bety at den domfelte får større nærhet til ofrene av kriminaliteten. Dermed hadde det vært interessant å få et innblikk i ofrenes perspektiv på straffegjennomføring i samfunnet med elektronisk kontroll. Denne tematikken blir ikke så belyst i dokumentene. Familiens perspektiv og rolle er også en vinkling av elektronisk kontroll som hadde vært spennende å utforske mer. Hvordan påvirke straffen de sosiale relasjonene, hvilke problemstillinger kan oppstå? Vil familiene få dilemmaer som går på følelser ovenfor den den domfelte og egen sikkerhet? Er det bare utlukkende positivt at en domfelt kan sone i eget hjem? Føler familiemedlemmer seg presset til å samtykke straffegjennomføringen med EK for den domfelte? Dette vil være problemstillinger som hadde vært interessant å få belyst.

Elektronisk kontroll kom som et prøve prosjekt i 2008, siden den gang har det blitt landsomfattende og økt i bruk (Kriminalomsorgsdirektoratet, 2021, s. 1). Denne masteroppgaven belyser elektronisk kontroll i Norge, og det fremstår at det forekommer to konkurrerende dirskuriske logikker, hvor den ene er rehabilitering mens den andre er det administrative eller det forvaltningsmessige. Rehabilitering; Elektronisk kontroll bidrar til rehabilitering (Meld.St.39 (2020-2021), s. 52), eller det forverre ikke tilbakefallsraten med en liberal straff. Den domfelte vil kunne forsette å opprettholde kontakt med familie og være i arbeid, dermed blir det ikke et avbrudd fra det normale sosiale livet til den domfelte. (Kriminalomsorgsdirektoratet, 2021, s. 3). Dette forekommer i et samspill med en fagperson fra Kriminalomsorgen, som skal opprettholde kontakten med den domfelte gjennom straffegjennomføringen (Kriminalomsorgsdirektoratet, 2021, s. 3-4). Den administrative: EK redusere utgifter; det er mer fremtidsrettet ved at Kriminalomsorgen søker etter ny digital infrastruktur (Kriminalomsorgen, 2021b, s. 17 & 27), EK er et middel for å svare på kritikken rettet mot norske fengsler (Meld.St.39 (2020-2021), s. 52). Kriminalomsorgen må operere innfor visse økonomiske rammer, derfor representerer ikke EK nødvendigvis en liberalisering, men er et administrativt verktøy for å sørge for forsvarlig drift innenfor disse innsnevrede økonomiske rammene (Kriminalomsorgen, 2021b, s. 15). En siste tanke er at elektronisk kontroll vil være et relativt sårbart system: Ved å ha straffedømte ute i samfunnet vil det være en risiko for at de kan bryte loven under straffegjennomføring. Det kan sammenlignes med risikoen knyttet til å drifte et atomkraftverk: Hvis det skjer en ulykke, vil ingen lenger ha atomkraftverk nær seg. Dermed, hvis det skjer et alvorlig brudd, vil det kunne svekke troverdigheten til EK som helhet. Følgelig er det en latent politisk trussel mot EK. For å redusere denne risikoen kan det være fornuftig ikke å utvide kriteriene, noe Solberg-

regjeringen også fremholdt (Meld.St.39 (2020-2021), s. 52). Det er allerede en del som bryter med vilkårene, men den populasjonen som er ute i samfunnet soner relativt milde dommer (Kriminalomsorgsdirektoratet, 2021, s. 2). For å ivareta et trygt samfunn, fremstår det som viktig at det er «trygge» personer som soner ut i samfunnet med EK og under faglig oppfølging fra Kriminalomsorgen.

8. Litteraturliste

- Andersen, S. N., Hyatt, J. M. & Telle, K. (2020). Exploring the unintended consequences of implementing electronic monitoring on sentencing in Norway. *Nordic Journal of Criminology*, 21(2), 129-151.
- Andersen, S. N. & Telle, K. (2016). Electronic monitoring and recidivism. Quasi-experimental evidence from Norway. I. Statistisk sentralbyrå.
- Andersen, S. N. & Telle, K. (2022). Better out than in? The effect on recidivism of replacing incarceration with electronic monitoring in Norway. *European journal of criminology*, 19(1), 55-76. <https://doi.org/10.1177/1477370819887515>
- Beyens, K. & Roosen, M. (2017). Electronic monitoring and reintegration in Belgium. *European journal of probation*, 9(1), 11-27. <https://doi.org/10.1177/2066220317704132>
- Bourdieu, P. (2006). Kapitalens former. *Agora*, 24(1-02), 5-26. <https://doi.org/10.18261/ISSN1500-1571-2006-01-02-02>
- Bratberg, Ø. (2017). *Tekstanalyse for samfunnsvitere* (2. utg. utg.). Cappelen Damm akademisk.
- Brusseu, J. (2020). Deleuze's Postscript on the Societies of Control Updated for Big Data and Predictive Analytics. *Theoria (Pietermaritzburg)*, 67(3), 1-25. <https://doi.org/10.3167/th.2020.6716401>
- Comfort, M. (2008). *Doing time together : love and family in the shadow of the prison*. University of Chicago Press.
- Deleuze, G. (1992). Postscript on the Societies of Control. *October*, 59, 3-7. <http://www.jstor.org/stable/778828>
- Dirdal, L. C. (2014, 11 juni 2014). 4 av 5 vil GPS-overvåke de eldre. *NRK*. <https://www.nrk.no/kultur/eldre-vil-overvakes-1.11757995>
- Foucault, M. (1977). *Det moderne fengsels historie*. Gyldendal. https://urn.nb.no/URN:NBN:no-nb_digibok_2019103048006
- Foucault, M. (1995). *Discipline and punish : the birth of the prison* (Second. utg.). Vintage Books.

- Hjetland, G. B., Kristensen, M. & Hødnebo, L. (2022, 21 Mai). Vil ha fleire omvende valdsalarmer. *NRK*. <https://www.nrk.no/norge/vil-ha-fleire-omvende-valdsalarmer-1.15975312>
- Johannessen, L. E. F., Rafoss, T. W. & Rasmussen, E. B. (2018). *Hvordan bruke teori? : nyttige verktøy i kvalitativ analyse*. Universitetsforl.
- Kriminalomsorgen. (2021a). *Kriminalomsorgens årsstatistikk 2020*. Kriminalomsorgsdirektoratet.
- Kriminalomsorgen. (2021b). *Virksomhetsstrategi for kriminalomsorgen 2021-2026*. Kriminalomsorgsdirektoratet. <https://www.kriminalomsorgen.no/virksomhetsstrategi.549866.no.html>
- Kriminalomsorgen. (2021c). *Årsrapport 2020*. Kriminalomsorgsdirektoratet. <https://www.kriminalomsorgen.no/getfile.php/4852079.823.amjubkaqlqkaql/Årsrapport+2020+-+samlet2.pdf>
- Kriminalomsorgen. (2022a). *Fotlenkje - elektronisk kontroll*. Kriminalomsorgsdirektoratet. <https://www.kriminalomsorgen.no/fotlenke-elektronisk-kontroll.535886.no.html>
- Kriminalomsorgen. (2022b). *Straffegjennomføring med elektronisk kontroll, faktaark per januar 2022*. Kriminalomsorgsdirektoratet.
- Kriminalomsorgsdirektoratet. (2021). *Straffegjennomføring med elektronisk kontroll, faktaark per august 2021*. Kriminalomsorgsdirektoratet.
- Kunnskapsdepartementet. (2020). *Lærerplan i samfunnsfag (SAF01-04)*. Læreplanverket for Kunskapsløftet 2020. <https://data.udir.no/kl06/v201906/laereplaner-lk20/SAF01-04.pdf?lang=nno>
- Lipsky, M. (2010). *Street-level bureaucracy : dilemmas of the individual in public services* (30th anniversary expanded. utg.). Russell Sage Foundation.
- Ljosland, S. A. (2022, 15 Februar). Et tankekors at åpne fengselsplasser legges ned. *FVN*. <https://www.fvn.no/nyheter/lokalt/i/y4yQ4A/et-tankekors-at-aapne-fengselsplasser-legges-ned>
- Lundeberg, I. & Mjåland, K. (2012). I fangens makt: Frihet, motstand og endring i norsk fengselsetnografi. *Retfærd*, 35, 4-23.
- Meld.St.39 (2020-2021). *Kriminalomsorgensmelding - fremtidens kriminalomsorg og straffegjennomføring*. Det Kongelige Justis- og Beredskapsdepartement.

<https://www.regjeringen.no/contentassets/86e5b47b2b1a4c91a4f68be3153177b6/no/pdfs/stm202020210039000dddpdfs.pdf>

Mjåland, K. & Ugelvik, T. (2021). Straff, risiko og omdømme: en sammenliknende analyse av kriminalomsorgens strategidokumenter. *Nytt norsk tidsskrift*, 38(3), 219-232.

<https://doi.org/10.18261/issn.1504-3053-2021-03-05>

NOU 2001: 22. (2001). *Fra bruker til Borger*. Sosial- og helsedepartementet.

<https://www.regjeringen.no/contentassets/1e18b045dd9346849813392b34c9cdc1/no/pdfa/nou200120010022000dddpdfa.pdf>

Payne, B. K. & Gainey, R. R. (1998). A qualitative assessment of the pains experienced on electronic monitoring. *International journal of offender therapy and comparative criminology*, 42(2), 149-163.

<https://doi.org/https://doi.org/10.1177/0306624X9804200207>

Postholm, M. B. & Jacobsen, D. I. (2018). *Forskningsmetode for masterstudenter i lærerutdanningen*. Cappelen Damm akademisk.

Pratt, J. (2008). SCANDINAVIAN EXCEPTIONALISM IN AN ERA OF PENAL EXCESS: Part I: The Nature and Roots of Scandinavian Exceptionalism. *British journal of criminology*, 48(2), 119-137. <https://doi.org/10.1093/bjc/azm072>

Prop.132 L (2018–2019) *Endringer i straffegjennomføringsloven mv. (gjennomføringstiden for straffegjennomføring med elektronisk kontroll mv.)*. (2019).

<https://lovdata.no/pro/PROP/forarbeid/prop-132-l-201819>

RoomMates. (2022, 2022). *RoomMate anonymisert tilsyn og pasientvarsling*. Roommate AS.

<https://www.roommate.no/roommate/>

Rye, J. F. & Oppegaard, S. M. N. (2021). Social order in the de-differentiated society: Deleuzian social theory and the penal institution. *Current sociology*, 1139212110392.

<https://doi.org/10.1177/00113921211039276>

Shammas, V. L. (2014). The pains of freedom: Assessing the ambiguity of Scandinavian penal exceptionalism on Norway's Prison Island. *Punishment & society*, 16(1), 104-123.

<https://doi.org/10.1177/1462474513504799>

Shammas, V. L. (2018). The pains of sovereignty: On the joyous passion of the self-punishing subject. *Journal of Extreme Anthropology*, 2(2), 111-117.

Skarðhamar, T. (2013). *Straffegjennomføring med elektronisk kontroll i Norge : konsekvenser for straffedes sysselsetting* (Bd. 2013/14). Statistisk sentralbyrå.

- Strub, H. (1989). The theory of Panoptical control: Bentham's Panopticon and Orwell's Nineteen Eighty-Four. *J. Hist. Behav. Sci*, 25(1), 40-59.
[https://doi.org/https://doi.org/10.1002/1520-6696\(198901\)25:1<40::AID-JHBS2300250104>3.0.CO;2-W](https://doi.org/https://doi.org/10.1002/1520-6696(198901)25:1<40::AID-JHBS2300250104>3.0.CO;2-W)
- Tjora, A. H. (2021). *Kvalitative forskningsmetoder i praksis* (4. utgave. utg.). Gyldendal.
- Ugelvik, T. (2011). The hidden food: Mealtime resistance and identity work in a Norwegian prison. *Punishment & society*, 13(1), 47-63.
<https://doi.org/10.1177/1462474510385630>
- Vanhaelemeesch, D., Vander Beken, T. & Vandevelde, S. (2014). Punishment at home: Offenders' experiences with electronic monitoring. *European journal of criminology*, 11(3), 273-287. <https://doi.org/10.1177/1477370813493846>
- Ward, T. & Brown, M. (2004). The good lives model and conceptual issues in offender rehabilitation. *Psychology, crime & law*, 10(3), 243-257.
<https://doi.org/10.1080/10683160410001662744>
- Westrheim, K. & Eide, H. M. K. (2019). *Kunnskapsbasert straffegjennomføring i kriminalomsorgen i Norge*. Fagbokforl.

Alle kilder som er brukt i denne oppgaven er oppgitt.